

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Poznaniu

LPO.410.024.04.2021

**W odpowiedzi proszę powołać się
na numer naszego pisma**

Pani
dr n. biol. Jadwiga Kuczma-Napierała
Wielkopolski Państwowy Wojewódzki Inspektor
Sanitarny
Dyrektor WSSE Poznań
Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna
w Poznaniu
ul. Zygmunta Noskowskiego 23
61-705 Poznań

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/21/086 Funkcjonowanie regionalnych laboratoriów finansowanych z budżetu państwa

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Poznaniu 61-705 Poznań, ul. Zygmunta Noskowskiego 23 (dalej również WSSE lub Stacja)
Kierownik jednostki kontrolowanej	Jadwiga Kuczma-Napierała, Wielkopolski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny, Dyrektor WSSE Poznań (dalej: Wojewódzki Inspektor lub Dyrektor), od 1 maja 2020 r. W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełnił Andrzej Trybusz, Wielkopolski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny, Dyrektor WSSE Poznań, od 1 sierpnia 2016 r. do 30 kwietnia 2020 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	Organizacja i finansowanie działalności laboratoriów WSSE i PSSE
Okres objęty kontrolą	2019-2021 (I półrocze), z wykorzystaniem dokumentów sprzed tego okresu, istotnych dla kontrolowanej działalności ¹
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ²
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Poznaniu
Kontroler	Zuzanna Kaźmierczak, specjalista kontroli państwowej, upoważnienia do kontroli: nr LPO/99/2021 z 14 czerwca 2021 r. i nr LPO/109/2021 z dnia 21 czerwca 2021 r. (akta kontroli str.1-4)

¹ Czynności kontrolne zakończono 15 września 2021 r.

² Dz. U. z 2020 r. poz. 1200, dalej: ustawa o NIK

II. Ocena ogólna³ kontrolowanej działalności

W latach 2019-2021 (I półrocze) Wojewódzki Inspektor, koordynując działalność laboratoriów funkcjonujących w jednostkach inspekcji sanitarnych w województwie wielkopolskim, zapewniał wykonywanie badań laboratoryjnych niezbędnych dla sprawowanego nadzoru sanitarnego, a także realizowanych na zlecenie podmiotów zewnętrznych.

Struktura laboratorium WSSE była wynikiem podjętych w 2018 r. przez Wojewódzkiego Inspektora działań w celu m.in. efektywnego wykorzystania drogiego sprzętu laboratoryjnego. Realizacja kolejnych zamierzeń w tym zakresie zaplanowana została na wrzesień 2021 r. Pracownicy laboratorium WSSE stanowili około 40% ogółu pracowników Stacji, a wydatki na działalność laboratoryjną Stacji stanowiły w 2019 r. 39%, natomiast w 2020 r. (w którym dokonywano zwiększonych zakupów związanych z badaniami COVID-19) 65% wydatków WSSE. W I półroczu 2021 r. relacja ta wyniosła 37%.

Środki zaplanowane w ramach limitów przekazanych przez Wojewodę Wielkopolskiego nie były wystarczające do zapewnienia oczekiwanego przez Wojewódzkiego Inspektora finansowania działalności laboratoryjnej, w szczególności związanej z zakupami inwestycyjnymi dla laboratoriów. Brak nowoczesnego wyposażenia postrzegany był przez Wojewódzkiego Inspektora jako zasadniczy problem jednostki, znacząco ograniczający możliwości rozwoju i wdrażania nowych metod badawczych.

Wyposażenie laboratoriów, co do zasady, umożliwiało przeprowadzanie badań według metod deklarowanych jako dostępne. Urządzenia pomiarowe były uzupełniane sukcesywnie, w miarę możliwości finansowych. Niemniej jednak na stanie laboratoriów znajdował się także sprzęt wyeksploatowany. Odnotowywano wysoką awaryjność elementów wyposażenia laboratoriów niekiedy skutkującą koniecznością przeniesienia realizacji oznaczeń na inne urządzenie, ale także przypadkami występowania przestoju w badaniach. Czas realizacji badań był zależny w głównej mierze od przyjętej metody badawczej. Wystąpiły przypadki kilkudniowych opóźnień, związanych również z czasowym brakiem kadry czy też znaczną ilością prowadzonych równolegle badań. Natomiast ustalone przez inne WSSE długie terminy na wykonywanie zleczanych oznaczeń, mogły wpływać na obniżenie użyteczności uzyskiwanych wyników. Szczegółowe badanie wykorzystania najdroższych ośmiu urządzeń pomiarowych⁴ wykazało relatywnie niewielkie wykorzystanie tego sprzętu w latach 2019-2021 (I półrocze), co wynikało także z ograniczeń w realizacji zadań w czasie trwania epidemii COVID-19 oraz niezaplanowaniu przez GIS lub zaplanowaniu mniejszej liczby próbek do badań danego rodzaju w ramach urzędowych kontroli.

Wojewódzki Inspektor sprawował nadzór nad działalnością laboratoryjną powiatowych stacji sanitarno-epidemiologicznych (dalej: PSSE lub stacje powiatowe), m.in. prowadząc kontrole w przedmiotowym zakresie. W WSSE nie gromadzono jednak i nie analizowano na bieżąco danych dotyczących m.in. stopnia obciążenia pracą pracowników poszczególnych laboratoriów PSSE, efektywności wykorzystania urządzeń laboratoryjnych, czasu realizacji poszczególnych badań, a więc danych umożliwiających efektywną analizę i diagnozę potrzeb dotyczących prowadzonej w województwie działalności laboratoryjnej. Było to szczególnie istotne m.in. z punktu widzenia opracowywania dla PSSE projektu budżetu, a także

³ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁴ Chromatograf cieczowy Agilent Technology, chromatograf gazowy z 2008 r., spektrometr prom.beta, spektrofotometr IR, spektrofotometr UV/VIS, minividas analyzer.

aktualizowania planów finansowych podległych jednostek. Posiadany zakres informacji, w tym wynikających z prowadzonych kontroli w laboratoriach PSSE, jak i danych o charakterze sprawozdawczym, nie był wystarczający do dokonywania całościowej, bieżącej i systematycznej oceny adekwatności zgłaszanych potrzeb finansowych do skali, zakresu, jak i prawidłowości realizowanych zadań.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe kontrolowanej działalności

OBSZAR

Organizacja i finansowanie działalności laboratoriów WSSE i PSSE

Opis stanu faktycznego

1. Usytuowanie działalności laboratoryjnej

1.1. Zgodnie ze statutem WSSE⁵ do podstawowych celów jednostki należało m.in. wykonywanie badań i analiz laboratoryjnych, pomiarów i badań środowiskowych, a także w zakresie higieny radiacyjnej. Jedną z zasadniczych komórek organizacyjnych był Dział Laboratoryjny (dalej: Dział).

W skład Działu wchodziły⁶:

- Laboratorium Mikrobiologii i Parazytologii (w tym: Pracownia Badań Ogólnych, Pracownia Schorzeń Jelitowych, Pracownia Wirusologii, Pracownia Pożywek);
- Laboratorium Badania Żywności (Pracownia Chemiczna, Pracownia Mikrobiologii, Pracownia Badania Materiałów i Wyrobów Przeznaczonych do Kontakt z Żywnością, Pracownia Badania Żywności Genetycznie Modyfikowanej);
- Laboratorium Badania Wody i Gleby (Pracownia Chemiczna, Pracownia Mikrobiologii);
- Laboratorium Badania Środowiska Pracy i Powietrza (Pracownia Pomiarów Fizycznych, Pracownia Chemii, Pyłu i Mikroklimatu);
- Laboratorium Badań Radiacyjnych;
- Laboratorium Aparatury Specjalnej (Pracownia Absorpcji Atomowej, Pracownia Chromatografii Gazowej, Pracownia Chromatografii Cieczowej).

Ww. komórką organizacyjną kierował Kierownik Działu Laboratoryjnego, będący jednocześnie Głównym Specjalistą do Spraw Systemu Jakości w tym Dziale.

(dowód: akta kontroli str. 13-45)

Obowiązująca na dzień 30 czerwca 2021 r. struktura Działu była m.in. efektem zmian dokonanych w 2018 r.⁷ w celu optymalizacji realizacji jego zadań, w tym efektywniejszego wykorzystania posiadanego wyposażenia (aparatury, wzorców, materiałów referencyjnych), obniżenia kosztów eksploatacyjnych oraz sukcesywnej rezygnacji z podwykonawstwa zewnętrznego. W Laboratorium Badania Wody i Gleby⁸ zlikwidowano Pracownię Analiz Specjalnych i Pracownię Materiałów do

⁵ Stanowiący załącznik do Zarządzenia Nr 317/12 Wojewody Wielkopolskiego z dnia 18 maja 2012 r. w sprawie nadania statutu Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Poznaniu, zmienionego na podstawie Zarządzenia nr 136/18 Wojewody Wielkopolskiego z dnia 26 kwietnia 2018 r.

⁶ W trakcie prowadzenia czynności kontrolnych obowiązywał Regulamin organizacyjny stanowiący załącznik do Zarządzenia Nr 22/20 Dyrektora WSSE w Poznaniu z dnia 31 sierpnia 2020 r.

⁷ Zmiana wprowadzona na podstawie Zarządzenia Nr 34/18 Dyrektora Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Poznaniu z dnia 31 października 2018 r. zmieniającego zarządzenie w sprawie ustalenia regulaminu organizacyjnego Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Poznaniu

⁸ W okresie objętym kontrolą laboratoria WSSE nie wykonywały, ze względu na brak zleceń, badań gleby, pasz i produktów rolnych.

Kontakt z Wodą, a zadania realizowane uprzednio przez te komórki organizacyjne przydzielono Laboratorium Aparatury Specjalnej⁹, w ramach którego utworzono Pracownię Absorpcji Atomowej¹⁰, Pracownię Chromatografii Gazowej¹¹ i Pracownię Chromatografii Cieczowej¹².

(dowód: akta kontroli str. 46-63)

Do podstawowych zadań Działu należały:

- udział w badaniach biegleści lub porównaniach międzylaboratoryjnych organizowanych przez krajowe instytucje oraz organizacje międzynarodowe;
- zachowanie zapisów określonych w zatwierdzonej księdze systemu zarządzania;
- prowadzenie dokumentacji laboratoryjnej z zakresu systemu zarządzania i działalności laboratoryjnej;
- przeprowadzanie auditów wewnętrznych;
- sprawowanie nadzoru nad wyposażeniem pomiarowym i badawczym;
- pobieranie próbek do badań w zakresie usług zleconych;
- wykonywanie badań laboratoryjnych za pomocą posiadanej aparatury i wykorzystywanych metod badawczych, w tym w ramach usług zleconych;
- opracowywanie sprawozdań z badań.

WSSE prowadziła także działalność leczniczą polegającą m.in. na udzielaniu ambulatoryjnych świadczeń zdrowotnych. Świadczenia te były przypisane Laboratorium Mikrobiologii i Parazytologii, wykonującemu badania diagnostyczne surowicy krwi, płynu mózgowo-rdzeniowego, wydaliny i wydzielin ludzkich w kierunku chorób zakaźnych (bakteryjnych, wirusowych i parazytologicznych).

(dowód: akta kontroli str. 46-63)

Obsługa laboratoriów Stacji, w tym finansowa, kadrowa, informatyczna, techniczna była realizowana przez właściwe komórki organizacyjne, którym przypisano także zadania dotyczące PSSE - głównie nadzór nad gospodarką finansową tych jednostek. Sekcja Płac Oddziału Ekonomicznego funkcjonującego w ramach Działu Ekonomicznego i Administracyjnego była odpowiedzialna za sporządzanie analiz funduszu płacowego stacji i stacji powiatowych, a także monitorowanie wykonywania tego funduszu. Za planowanie wydatków, a także analiz ich wykonania, monitorowanie polityki kadrowo-płacowej powiatowych Stacji, sporządzanie planów wydatków majątkowych oraz wniosków inwestycyjnych, w tym zarówno WSSE jak i PSSE, również związanych z działalnością laboratoryjną, odpowiadała Sekcja Planowania, Analiz i Sprawozdawczości ww. Oddziału. Z kolei do Oddziału Technicznego należało m.in.: utrzymanie w należyłym stanie technicznym i estetycznym obiektów budowlanych, zapewnienie sprawności i niezawodności działania wszelkiej instalacji, sprzętu i aparatury, urządzeń technicznych a dla sprzętu laboratoryjnego legalizacji, walidacji i wzorcowania, a także realizowanie zamówień Działu dot. wyposażenia w sprzęt, aparaturę i urządzenia, materiały i odczynniki do badań laboratoryjnych. Oddział ten odpowiadał także za gospodarkę odpadami niebezpiecznymi, w tym medycznymi i powstałymi w laboratoriach oraz prowadzenie gospodarki magazynowej m.in. w odniesieniu do

⁹ Na poszczególnych urządzeniach możliwe było wykonywanie oznaczeń na różnych przedmiotach badań.

¹⁰ Biorąc pod uwagę technikę i przedmiot realizowanych badań do zadań pracowni należało przede wszystkim wykonywanie badań i oznaczeń metali w próbkach żywności oraz materiałach i wyrobach przeznaczonych do kontaktu z żywnością, techniką absorpcyjnej spektrometrii atomowej, a także w próbkach powietrza pobranych na stanowiskach pracy (również techniką absorpcyjnej spektrometrii atomowej).

¹¹ Biorąc pod uwagę technikę i przedmiot realizowanych badań do zadań pracowni należało w szczególności wykonywanie badań i oznaczeń w próbkach żywności techniką chromatografii gazowej, w próbkach powietrza pobranych na stanowiskach pracy techniką chromatografii gazowej, a także w próbkach wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi oraz wody z pływalni,

¹² Biorąc pod uwagę technikę i przedmiot realizowanych badań do zadań pracowni należało w szczególności wykonywanie oznaczeń w próbkach żywności oraz materiałach i wyrobach przeznaczonych do kontaktu z żywnością techniką chromatografii cieczowej, a także w próbkach wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi z zakresu monitoringu i nadzoru sanitarnego oraz wody z pływalni.

butli do gazów laboratoryjnych oraz za zabezpieczenie przewozu osób i rzeczy w ramach prowadzonej w WSSE działalności. Za realizację zadań informatycznych w laboratoriach WSSE odpowiadała Sekcja Informatyczna (co wynikało także z procedury *Nadzór nad wyposażeniem i materiałami pomocniczymi*¹³), natomiast za zamówienia publiczne - Sekcja do Spraw Zamówień Publicznych. Oddział Organizacji i Statystyki m.in. opracowywał plan szkoleń WSSE i koordynował opracowanie przedmiotowego planu dla stacji powiatowych.

(dowód: akta kontroli str. 9-46)

Stacje powiatowe realizowały badania i analizy laboratoryjne, mające na celu sprawowanie zapobiegawczego i bieżącego nadzoru sanitarnego oraz prowadzenie działalności zapobiegawczej i przeciwepidemicznej w zakresie chorób zakaźnych i innych chorób powodowanych warunkami środowiska, a także prowadzenie działalności w zakresie profilaktyki chorób i promocji zdrowia. Zadania dotyczące obsługi kadrowej, prawnej, informatycznej, logistycznej były przypisane poszczególnym komórkom organizacyjnym PSSE.

(dowód: akta kontroli str. 137-138)

1.2. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 22 marca 2010 r. w sprawie wykazu stacji sanitarno-epidemiologicznych wykonujących badania laboratoryjne i pomiary ze wskazaniem obszaru¹⁴, w województwie wielkopolskim funkcjonowało dziesięć laboratoriów (WSSE i dziewięć PSSE¹⁵), z tego:

- laboratorium WSSE wyznaczono jako właściwe do wykonywania nieodpłatnie badań laboratoryjnych i pomiarów: wody, żywności, w budynku mieszkalnym, budynku użyteczności publicznej oraz budynku zamieszkania zbiorowego¹⁶ (w zakresie pomiarów czynników fizycznych, badania stężenia czynników chemicznych i stężenia czynników biologicznych w pomieszczeniach przeznaczonych na pobyt ludzi), środowiska pracy (czynniki fizyczne, stężenia pyłów, stężenia czynników chemicznych, czynniki biologiczne), biologicznych czynników chorobotwórczych;
- cztery PSSE wyznaczono do wykonywania nieodpłatnie badań laboratoryjnych i pomiarów wody (PSSE w: Kaliszu, Lesznie, Pile, Koninie), trzy – badań i pomiarów żywności (PSSE w: Lesznie, Kaliszu i Koninie), jedną – badań i pomiarów środowiska pracy (czynniki fizyczne, stężenia pyłów, stężenia czynników chemicznych) (PSSE w Krotoszynie), osiem z dziewięciu laboratoriów (wszystkie PSSE prowadzące działalność laboratoryjną, z wyjątkiem stacji w Krotoszynie) wyznaczono do badań laboratoryjnych i pomiarów biologicznych czynników chorobotwórczych.

W kolejnych latach Główny Inspektor Sanitarny (dalej: GIS), formułując wytyczne do planowania działalności inspekcji i określając zasadnicze zamierzenia (poprzez wskazanie kierunków i sposobów realizacji zadań), odnosił się także do działalności laboratoryjnej inspekcji. Na tej podstawie Wojewódzki Inspektor formułował analogicznie wytyczne dotyczące pracy inspekcji na terenie województwa wielkopolskiego. W zakresie działalności laboratoriów w latach 2019-2021 (I półrocze) GIS zalecił kontynuować proces rozszerzania zakresu akredytacji laboratoriów inspekcji w związku z wdrażaniem nowych metod badawczych, w tym wskazał m.in. na:

¹³ Wg procedury PO-20, wyd.2 sprzęt komputerowy stosowany do sterowania pracą przyrządów pomiarowych (np. chromatografy, spektrofotometri) i/lub do przetwarzania, zapisywania, archiwizowania danych dot. wzorcowań przyrządów, wyników wykonywanych badań oraz do przechowywania danych o klientach, sporządzania sprawozdań z badań. Sprzęt komputerowy ewidencjonowany i nadzorowany jest przez Sekcję Informatyczną.

¹⁴ Dz. U. z 2010 r. Nr 55 poz. 336.

¹⁵ PSSE: Gniezno, Jarocin, Kalisz, Kępno, Konin, Krotoszyn, Leszno, Ostrów Wlkp., Piła.

¹⁶ W rozumieniu przepisów wydanych na podstawie art. 7 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane.

- zasadność rozszerzania i odnawianie akredytacji badań laboratoryjnych w pionie mikrobiologii klinicznej, w celu zwiększenia możliwości weryfikacji rozpoznań klinicznych do celów nadzoru epidemiologicznego;
- potrzebę dążenia do akredytacji metod w zakresie badania wody;
- kontynuowanie procesu rozszerzania zakresu akredytacji w związku z wdrażaniem nowych metod badawczych w zakresie bezpieczeństwa żywności i żywienia.

(dowód: akta kontroli str. 138-387)

Koordinując realizację podstawowych zadań inspekcji sanitarnej, GIS corocznie przekazywał lub udostępniał WSSE m.in. plany dot. pobierania próbek żywności w ramach urzędowej kontroli i monitoringu w ujęciu na poszczególne kierunki, zakresy badań oraz grupy i podgrupy środków spożywczych, a także wytyczne i zalecenia dotyczące ich przeprowadzenia. Stanowiły one podstawę opracowania harmonogramów poboru i dostarczania próbek przez poszczególne PSSE i wykazów placówek wytypowanych do przeprowadzenia badań laboratoryjnych. W 2020 i 2021 r. wytyczne dot. planów poboru próbek zawarte były w systemie EpiBaza (system do planowania poboru próbek dla PIS wraz z wykazem kierunków badań, liczby i asortymentu pobieranych próbek).

(dowód: akta kontroli str. 956)

W 2019 r., WSSE w Bydgoszczy - której powierzono zadanie opracowania planu restrukturyzacji laboratoriów PIS, mającego na celu poprawę ich funkcjonowania - na zlecenie GIS dwukrotnie zbierała od poszczególnych WSSE tzw. dane wejściowe, w celu, jak wskazano, określenia możliwych do podjęcia działań w warunkach zastanych zasobów technicznych i funkcjonalnych. Pierwszy etap polegał na zgromadzeniu i przekazaniu danych w zakresie m.in. liczby pracowników czy perspektyw rozwoju. WSSE w Poznaniu wskazała wówczas na potrzebę rozbudowy funkcjonalnej części laboratoriów WSSE i zakupu odpowiedniego wyposażenia (z uwagi na zgłaszane zapotrzebowanie klientów na badania) oraz dla PSSE w Pile (w związku z otrzymaniem dotacji WFOŚiGW na zakup chromatografu jonowego do badania wody i plan wdrożenia metod z wykorzystaniem tego urządzenia). W przypadku pozostałych PSSE założono utrzymanie stanu obecnego. W drugim etapie zbierania danych dla WSSE i PSSE zestawiano informacje dot. kluczowego wyposażenia pomiarowego i badawczego, wydatków dot. działalności laboratoryjnej, zrealizowanych inwestycji, kształtowania się wysokości wpływów z usług w zw. z prowadzonymi badaniami.

(dowód: akta kontroli str. 961-986)

W latach 2019-2021 (I półrocze) w WSSE w Poznaniu (Dział Laboratoryjny Laboratorium Badania Żywności) zawierano umowy na realizację badań laboratoryjnych próbek przekazywanych z innych WSSE. Badania te były realizowane przez Laboratorium Badania Żywności i Laboratorium Aparatury Specjalnej¹⁷. W 2019 r. zawarte umowy dotyczyły badań w kierunku:

- kwasów tłuszczowych omega-3 (dla WSSE w Białymstoku),
- azotanów, ołowiu (dla WSSE w Bydgoszczy),

¹⁷ W 2019 r. – WSSE Wrocław (117 próbek, 696 oznaczeń), Bydgoszcz (97 próbek, 528 oznaczeń), Szczecin (31 próbek, 341 oznaczeń), Gorzów Wlkp. (27 próbek, 315 oznaczeń), Opole (27 próbek, 300 oznaczeń), Białystok (10 próbek, 11 oznaczeń); 2020 – WSSE Wrocław (55 próbek, 326 oznaczeń), Bydgoszcz (42 próbki, 264 oznaczenia), Szczecin (15 próbek, 195 oznaczeń), Gorzów Wlkp. (18 próbek, 214 oznaczeń), Opole (16 próbek, 194 oznaczenia), Białystok (5 próbek, 6 oznaczeń), Warszawa (14 próbek, 167 oznaczeń), Gdańsk (17 próbek, 204 oznaczenia), w I półroczu 2021 r. : WSSE Wrocław (49 próbek, 263 oznaczenia), Bydgoszcz (14 próbek, 28 oznaczeń), Opole (14 próbek, 170 oznaczeń).

– GMO¹⁸ (dla WSSE w Bydgoszczy, Gorzowie Wlkp., Opolu, Szczecinie i Wrocławiu), a także metali (dla WSSE we Wrocławiu).

Ponadto, w 2020 r. zawarto umowy na realizację:

– GMO dla WSSE w Warszawie i Gdańsku i nie zawierano umowy z WSSE w Bydgoszczy na oznaczanie ołowiu.

Z kolei w I półroczu 2021 r. zawarte zostały umowy na realizację jak w 2020 r., a także jedna więcej z WSSE we Wrocławiu na wykonywanie oznaczeń pod kątem azotanów.

PSSE województwa wielkopolskiego nie realizowały badań dla innych stacji (spoza województwa).

(dowód: akta kontroli str. 1625)

1.3. W celu bieżącej oceny zadań laboratoriów WSSE podejmowano szereg wewnętrznych działań analitycznych i monitorujących. W cyklu akredytacyjnym 2019-2022 dokonano oceny pracy Działu. Pozytywnie oceniono realizację w latach 2019-2020 m.in. obszaru *obsługa klienta, szkolenia pracowników, metody badań-utrzymanie akredytacji, wyposażenie, potwierdzenie ważności wyników*. Wskazano, że rozszerzenie akredytacji dotyczyło nowych parametrów, dolnego i górnego zakresu, a także przedmiotu badań. Natomiast ograniczenie zakresu dotyczyło badanych parametrów. Zawarto także informację, że liczba szkoleń jest uzależniona od posiadanych środków finansowych, a w 2020 r. wiele szkoleń zostało odwołanych z uwagi na epidemię SARS Cov-2. Odnośnie wyposażenia podano, że zakupy odbywały się w zależności od posiadanych środków finansowych. Zakupy odczynników następowały w sposób bieżący, na podstawie przetargu nieograniczonego. Naprawy dokonywano także w sposób bieżący. W 2020 r. realizacja zakupów została odwołana, z uwagi na wzmożone zapotrzebowanie na środki związane z badaniami w kierunku Covid-19. Zakupiono dodatkowo wysokospecjalistyczny sprzęt do badania próbek w ww. kierunku.

(dowód: akta kontroli str. 400-438)

W latach 2019-2021 (I półrocze) w Dziale Laboratoryjnym trzykrotnie przeprowadzono przegląd zarządzania, po jednym w każdym analizowanym roku. W przeglądach tych stwierdzono m.in. że przeprowadzone oceny w procesie uaktualnienia/nadzoru/rozszerzenia zakresu akredytacji wypadły pozytywnie, a także że laboratoria posiadają kompetencje do prowadzenia w tym zakresie badań. Odnotowano jednak brak realizacji części zakupów (m.in. sterylizator parowy, z uwagi na brak środków finansowych). Omówiono oceny przeprowadzone przez instytucję zewnętrzną, w ramach auditu PCA, stwierdzając, że podjęte działania naprawcze okazały się skuteczne. Dokonano analizy adekwatności zasobów kadrowych. Wskazano, że zatrudnianie nowych pracowników będzie się odbywało tylko w miejsce odchodzących. Wewnętrzne potwierdzenie ważności wyników prowadzono m.in. poprzez badania ślepych próbek odczynników, badania próbek powtórzonych, a także innych metod, nie stwierdzając niezgodności. W wyniku obu przeglądów stwierdzono potrzebę ciągłego udoskonalania systemu zarządzania. Ponadto, kierownik Działu, w ramach systemu zarządzania jakością, gromadziła i analizowała szereg parametrów dotyczących pracy podległych komórek organizacyjnych, w tym np.: analizowała stopień obciążenia pracą poszczególnych laboratoriów, dokonywała oceny stopnia przydatności realizowanego programu szkoleń personelu. Systematycznie organizowano również narady kadry zarządzającej WSSE w celu bieżącej analizy problemów.

(dowód: akta kontroli str. 400-438)

¹⁸ Organizmy modyfikowane genetycznie

W latach 2019-2021 (I półrocze) pracownicy WSSE przeprowadzili kompleksowe kontrole części PSSE (dwukrotnie w Gnieźnie, jednorazowo w Koninie i Lesznie), których zakres dotyczył także działalności laboratoryjnej. W toku kontroli dokonano oceny kwalifikacji personelu, funkcjonalności pomieszczeń, zakresu prowadzonych badań, ich metodyki, wyposażenia, a także prowadzenie dokumentacji systemu zarządzania jakością, prowadzenie dokumentacji merytorycznej i rejestru badań, a także udział w sprawdzianach oceniających wiarygodności przeprowadzanych badań oraz dezaktywację materiału biologicznego. Nie stwierdzono nieprawidłowości. Wskazano m.in., że laboratoria posiadają odpowiednie, kompletne wyposażenie pomiarowe i badawcze niezbędne do prawidłowego wykonywania badań. Odnotowano również fakt uczestniczenia poszczególnych laboratoriów w badaniach biegłości/badaniach porównawczych.

Zastępca Wojewódzkiego Inspektora wskazała, że powiatowe stacje są autonomicznymi jednostkami, zarządzanymi i kierowanymi przez poszczególnych Powiatowych Państwowych Inspektorów Sanitarnych, którzy zajmują jednocześnie stanowiska dyrektorów tych jednostek. Podała także, że w wytycznych do planowania i działalności PIS na dany rok, komórki organizacyjne WSSE określają główne kierunki działania oraz planowane przedsięwzięcia dla PPSE. Na ich podstawie powiatowe stacje sporządzają plan zasadniczych zamierzeń (w którym są także ujęte zadania realizowane przez poszczególne laboratoria wchodzące w skład PSSE).

(dowód: akta kontroli str. 1475-1476, 1501-1505)

W analizowanym okresie WSSE sporządzała m.in. sprawozdania z realizacji planu pobierania próbek, sprawozdania statystyczne, m.in. dotyczące zakresu akredytacji (m.in. liczby akredytowanych metod badań), a także wskazujące rodzaj prowadzonych przez WSSE i PSSE badań¹⁹.

WSSE nie posiadało pełnych informacji (w toku kontroli nie przedłożono dokumentacji w tym zakresie) o skali zadań realizowanych przez laboratoria powiatowych stacji (łącznej liczby badanych próbek i oznaczeń, w tym również realizowanych na zlecenie). Dane w tym zakresie zostały zgromadzone na potrzeby niniejszej kontroli.

(dowód: akta kontroli str. 1475-1476, 1501-1505)

Do Wielkopolskiego Urzędu Wojewódzkiego (dalej: WUW) przekazywano w szczególności: analizę realizacji budżetu w układzie zadaniowym, informacje o wykonaniu wydatków i dochodów budżetowych, rezerw celowych. Za lata 2019 i 2020 przekazano do WUW sprawozdania z działalności administracji rządowej, wskazując każdorazowo istotne problemy jednostki. W 2019 r. jako problem wskazano brak środków na zakup wysokospecjalistycznej aparatury w laboratoriach, a użytkowane wyposażenie oceniono jako zużyte i podlegające licznym awariom. Sygnalizowano także brak urządzeń o wymaganych parametrach, co uniemożliwia wprowadzenie nowych metod badań, ze względu na ograniczone możliwości techniczne posiadanej aparatury. Ponadto wskazano na brak nowoczesnego oprogramowania do zarządzania próbką, od jej przyjęcia do wydania sprawozdania z badań. Jako potrzeby inwestycyjne wskazano wówczas:

- rozbudowę laboratorium Mikrobiologii i Parazytologii z możliwością utworzenia pracowni BSL-3²⁰ – szacunkowy koszt 50 mln zł;

¹⁹ Epidemiologiczne (parazytologiczne, serologiczne, wirusologiczne, bakteriologiczne), Żywności (mikrobiologiczne, fizykochemiczne, materiałów i wyrobów do kontaktu z żywnością, napromienienie), wody (mikrobiologiczne, fizykochemiczne), radiacyjne, biologii molekularnej, środowiska pracy, instrumentalne, a także badania zlecone jednostkom poza PIS. W przypadku badań zleconych jednostkom poza PIS wskazywano liczbę przekazywanych próbek.

²⁰ Biosafety Level 3+ (ang.) - laboratorium 3 klasy bezpieczeństwa biologicznego.

- zakup samochodu chłodni do przewozu prób żywności – 180 tys. zł;
- zakup aparatury laboratoryjnej (m.in. chromatografy jonowe²¹ i cieczowe²², analizator rtęci²³) – 5 mln zł²⁴.

W sprawozdaniu za 2020 r. poinformowano, że potrzebami inwestycyjnymi WSSE są nadal:

- rozbudowa Laboratorium Mikrobiologii i Parazytologii – około 59 mln zł;
- samochód dostawczy chłodnia – 170 tys. zł;
- aparatura laboratoryjna – 4,5 mln zł, w tym chromatograf cieczowy z detekcją masową – 2,5 mln zł; chromatograf gazowy z detekcją masową²⁵ – 1,5 mln zł, PCR aparat do badań molekularnych – 200 tys. zł²⁶, aparat do mineralizacji ciśnieniowej prób żywności – 80 tys. zł²⁷.

(dowód: akta kontroli str. 489-495, 679)

Powyższe informacje były zbieżne z oceną potrzeb wynikającą m.in. z analiz Działu, dokonywaną w ramach przeglądów jakości, a także informacją przedstawioną w toku niniejszej kontroli przez kierownik Działu.

Wojewoda Wielkopolski, jako dysponent środków finansowych, nie dokonywał analiz działalności laboratoryjnej inspekcji sanitarnej w województwie wielkopolskim, jak wyjaśnił, ani pod kątem wykorzystania na ten cel środków publicznych, ani też w kontekście efektywności realizacji badań przez laboratoria.

(dowód: akta kontroli str. 683)

1.4. Ze względu na stan epidemii, pismem z 13 marca 2020 r. GIS zalecił wstrzymanie poboru próbek i realizacji planu poboru próbek środków spożywczych/materiałów i wyrobów do kontaktu z żywnością/produktów kosmetycznych w zakresie badań fizykochemicznych, do odwołania. Natomiast kwestię pobierania i badania próbek pod kątem badań mikrobiologicznych pozostawił Inspektorom Wojewódzkim, w zależności od możliwości kadrowych i sytuacji na terenie województw i powiatów. Pismo do stacji powiatowych w tym zakresie skierowano 16 marca 2020 r. Natomiast realizacja zadań związanych z nadzorem nad jakością wody (w tym poborem próbek wody) regulowana była przez GIS pismami z: 13 marca i 15 kwietnia 2020 r. Stosowne informacje kierowano także do stacji powiatowych. Ponownie czynności dot. zadań inspekcji uruchamiano w maju 2020 r. W październiku ponownie zarządzono w pierwszej kolejności realizację zadań związanych ze zwalczaniem epidemii.

Ze względu na obciążenie pracą, w związku z epidemią COVID-19, trzy laboratoria PSSE wyznaczono do badania próbek WSSE w kierunku nosicielstwa pałeczek Salmonella/Shigella, a także w kierunku jaj pasożytów. W Stacji wdrożono badania z zakresu oznaczania COVID-19, dostosowano pomieszczenia i doposażano laboratorium w urządzenia wykorzystywane do tych badań. W 2020 r. m.in. podjęto

²¹ Urządzenie niezbędne m.in. w celu oznaczania anionów, chlorynów i chloranów w wodzie.

²² Urządzenie niezbędne w celu m.in. oznaczania kwasu benzoowego, kwasu sorbowego, aspartamu, acelfamu i sacharny metodą wysokosprawnej chromatografii cieczowej, a także fenolofaleiny na stanowiskach pracy oraz oznaczeń zawartości azotanów i syntetycznych barwników w produktach spożywczych.

²³ Cel zakupu m.in. monitoringu zanieczyszczenia wody związkami rtęci.

²⁴ Urządzenia przeznaczone dla Laboratorium Badania Wody i Gleby, ze względu na wyeksploatowanie dotychczasowo użytkowanego analizatora rtęci i chromatografu jonowego. Urządzenia te służyć miały do oznaczeń metali oraz fluorów, siarczanów, azotanów, azotynów, chloranów i chlorynów w wodzie przeznaczonej do spożycia przez ludzi.

²⁵ Celem zakupu miałyby być umożliwienie badania poziomu zanieczyszczenia wody, poszerzenie zakresu metod badawczych identyfikujących substancje chemiczne zanieczyszczające wodę, a także m.in. określenie poziomu bezpieczeństwa społeczeństwa spożywającego wodę i ochrona przed zagrożeniami naturalnymi oraz skutkami awarii czy klęsk naturalnych, przyspieszenie i usprawnienie uzyskiwania wyników badań.

²⁶ Urządzenie potrzebne w celu przyspieszenia wykonywania badań w kierunku oznaczania wirusa SARS-CoV-2.

²⁷ Urządzenie niezbędne w celu mineralizacji na mokro próbek żywności, suplementów diety, środków specjalnego przeznaczenia żywieniowego przeznaczonych do oznaczania zawartości metali ciężkich: ołowiu, kadmu, arsenu oraz składników mineralnych w próbkach żywności dostarczonych do badania w ramach urzędowej kontroli i monitoringu dla województwa wielkopolskiego i województwa dolnośląskiego.

na terenie województwa współpracę między Stacją a stacjami powiatowymi w zakresie zwalczania epidemii, w tym udzielanie wsparcia PSSE w przeprowadzaniu wywiadów epidemiologicznych, podejmowanie i umożliwienie współpracy z żołnierzami w celu odciążenia pracowników stacji powiatowych. Z dniem 4 marca 2020 r. Laboratorium Mikrobiologii i Parazytologii WSSE rozpoczęło wykonywanie testów diagnostycznych w kierunku SARS-Cov. Początkowo laboratorium wyposażone było w jeden aparat do diagnostyki molekularnej Real-Time PCR-ABI 7500. Od maja 2020 r. organizowane były mobilne punkty pobrań. Projekt realizowano we współpracy z 12 Wielkopolską Brygadą Wojsk Obrony Terytorialnej, a także lokalnymi samorządami.

(dowód: akta kontroli str. 64-68, 1605-1610)

2. Stan zatrudnienia i wyposażenia laboratoriów

2.1. W latach 2019-2021 (I półrocze) liczba pracowników laboratoriów WSSE wynosiła odpowiednio: 119, 117 i 120, co stanowiło w każdym badanym roku około 40% pracowników WSSE ogółem²⁸. W analizowanym okresie odnotowano niewielki spadek odsetka pracowników wykonujących prace laboratoryjne (od 92% do 89%), na rzecz wzrostu liczby (z 9 do 13) i odsetka pracowników obsługi administracyjnej laboratoriów.

Odsetek pracowników komórek laboratoryjnych w stosunku do ogółu pracowników poszczególnych PSSE w analizowanym okresie kształtował się na poziomie od 9 do 38%. Najwięcej pracowników wykonujących prace laboratoryjne zatrudnionych było w PSSE w: Kaliszu, Koninie, Lesznie i Pile, a najmniej w Ostrowie Wlkp., co wynikało z zakresu prowadzonej działalności laboratoryjnej. Pracowników obsługi nie zatrudniano w tych laboratoriach PSSE, w których liczba pracowników wykonujących prace laboratoryjne nie przekroczyła 5-7 osób.

(dowód: akta kontroli str. 685-688)

Zarówno w WSSE, jak i wybranych trzech PSSE prowadzących działalność laboratoryjną nie zdiagnozowano i co do zasady nie zgłaszano braków kadrowych. Polityka kadrowa dotycząca pracowników laboratoriów WSSE zakładała zatrudnianie nowych osób tylko w miejsce odchodzących lub w miejsce przebywających na długich zwolnieniach lekarskich bądź urlopach bezpłatnych. Zakładano zatrudnianie nowych osób tylko w szczególnych przypadkach i tylko wtedy, gdy nie będzie możliwości ustanowienia zastępowalności pomiędzy pracownikami danej pracowni bądź pracowni pokrewnych. Podkreślono rozważenie w każdym przypadku możliwości rozłożenia zadań i pracy na daną pracownię, bez zatrudniania osób w miejsce odchodzących. Zastępca Wojewódzkiego Inspektora wyjaśniła, że na stopień obciążenia pracowników ma wpływ rodzaj realizowanych zadań, a na badanie próbek ma wpływ także czas związany z ich pobieraniem. Potrzebny jest również czas na przygotowanie próbek oraz inne czynności, w tym np. wykonywanie obliczeń oraz przygotowanie sprawozdań. Poza bieżącą pracą osoby zatrudnione w laboratoriach zajmują się także badaniami biegłości/porównaniami międzylaboratoryjnymi, wewnętrznym monitorowaniem ważności wyników, walidacją oraz weryfikacją jak też ich powtarzaniem, a także m.in. bieżącym przeglądem metod pod kątem ich zastosowania do pracy.

Powiatowe stacje prowadziły odrębną od WSSE politykę kadrową. Spośród trzech wybranych PSSE prowadzących działalność laboratoryjną, dwie nie zgłaszały braków kadrowych. Inspektor PSSE w Koninie wyjaśnił natomiast, że występujące okresowo braki z powodu absencji chorobowych, urlopów macierzyńskich,

²⁸ W analizie uwzględniono stan pracowników ogółem i stan osobowy pracowników laboratoriów (nie uwzględniono urlopów wychowawczych, bezpłatnych oraz świadczeń rehabilitacyjnych).

rodzicielskich uzupełniano osobami zatrudnianymi na czas określony i w celu zastępstwa oraz stażystami z PUP.

(dowód: akta kontroli str. 400-438, 987-1035)

W poszczególnych latach analizowanego okresu w laboratoriach WSSE zakończyło pracę od 4 do 6 osób, głównie na mocy porozumienia stron albo rozwiązanie umowy nastąpiło z upływem czasu, na który została ona zawarta. W ww. grupie znalazło się m.in. sześć osób ze stażem pracy poniżej 3 lat, a także po jednej ze stażem powyżej 20 lat i powyżej 30 lat. W latach 2019-2021 (I półrocze) cztery osoby ze stażem krótszym niż 2 lata zaprzestały pracy w laboratorium. Jedna z tych osób brała udział w bezpłatnym szkoleniu. W trzech wybranych PSSE w analizowanym okresie zaprzestało pracy od czterech do dziewięciu osób. Zdecydowana większość tych osób przeszła na emeryturę. Spośród trzech PSSE dwie osoby (po jednej w dwóch PSSE) ze stażem poniżej 2 lat zaprzestały pracy. Jedna z nich uczestniczyła w szkoleniu płatnym, którego koszt wyniósł 430 zł.

(dowód: akta kontroli str. 689-690, 987-1035)

W każdym z objętych kontrolą lat przygotowano plan szkoleń pracowników inspekcji na terenie województwa, w tym pracowników poszczególnych laboratoriów²⁹. Realizowano ponadto szkolenia/narady dla pracowników laboratoriów PSSE. Kierownik Działu dysponowała szczegółowym programem szkoleń pracowników podległych komórek organizacyjnych, zawierający informację na temat jego realizacji (z podziałem na szkolenia wewnętrzne i zewnętrzne), a także oceną wpływu szkoleń (ewentualnie braku ich realizacji) na pracę Działu.

(dowód: akta kontroli str. 691-747, 987-1035)

Zastępca Wojewódzkiego Inspektora wskazała, że monitorowanie kadr podległych stacji powiatowych odbywało się m.in. poprzez gromadzenie danych o stanie zatrudnienia, uwzględniających liczbę zatrudnionych, kwalifikacje z podziałem na piony (w tym laboratoryjne). Gromadzono dane niezbędne do realizacji zadań wynikających z programu badań statystycznych statystyki publicznej, dla potrzeb GIS, WUW i Ministerstwa Zdrowia. Jak dodała, sporządzano także kwartalne sprawozdania z działalności bieżącej zawierające dane dot. liczby zatrudnionych w jednostkach PIS w województwie, z podziałem na poszczególne piony.

(dowód: akta kontroli str. 1475-1476, 1501-1505)

2.2. Na podstawie ewidencji środków trwałych ustalono, że na stanie laboratorium WSSE znajdowało się 455 elementów wyposażenia. Odnotowano 47 urządzeń o wartości początkowej powyżej 50 tys. zł. Prawie trzydzieści z nich miało wartość początkową powyżej 100 tys. zł³⁰. Większość urządzeń pochodziła z początku lat 2000 (najwięcej z 2006 r.), a najdroższe³¹ – podstawowe urządzenia były wyprodukowane i wprowadzane na stan głównie w latach 2006-2008 i 2017-2021.

W latach 2019-2021 (I półrocze) zakupiono sześć urządzeń o wartości odpowiednio: 1,6 mln zł, w tym chromatograf jonowy - 608 tys. zł³², chromatograf cieczerw -

²⁹ W WSSE obowiązywała Procedura systemu zarządzania PO-17 *Kwalifikacje i szkolenie personelu* Wydanie 2 z dnia 2 stycznia 2019 r.

³⁰ Na stanie WSSE znajdowały się m.in.: Laboratorium Mikrobiologii i Parazytologii: System Elite InGenius (2020 r.), Real-Time PCR System (2009 r.), Laboratorium Badania Żywności – spektrofotometr (2006 r.), Laboratorium Badań Radiacyjnych – spektrometr prom.beta (2006 r.), spektrometr gamma (2014 r.), Laboratorium Badania Wody i Gleby – spektrometr ICP-MS (2017 r.), analizator rtęci (2020 r.), analizator TOC (2006 r.), cztery spektrofotometry (trzy z 2006 i jeden z 2009 r.), chromatograf jonowy (2020 r.), Laboratorium Badania Środowiska Pracy i Powietrza – trzy spektrofotometry (dwa z 2006 r. i jeden z 2014 r.), Laboratorium Aparatury Specjalnej – trzy chromatografy gazowe (dwa z 2006 i 2008 r.), sześć chromatografów cieczerw (trzy z 2006, 2008 i 2018 r. i 2021 r.), chromatograf żelowy (2006 r.) i dwa systemy chromatografii gazowej (2006 r.), spektrometr (2006 r.) spektrometry DUO (2014 r.), spektrofotometr (2006 r.) Laboratorium Badania Żywności – real-time cyler (2006 r.).

³¹ Których wartość początkowa była najwyższa (powyżej 100 tys. zł).

³² Laboratorium Badania Wody i Gleby od 2021 r. – w I półroczu oznaczano aniony (chromatografia jonowa PN-EN ISO 10304-1:2009+AC:2021), chloryny i chlorany (chromatografia jonowa PN-EN ISO 10304-4:2002)

295 tys. zł³³, analizator rtęci - 220 tys. zł³⁴ i aparat do diagnostyki molekularnej - 316 tys. zł³⁵. Ponadto, w czerwcu 2021 r., rozstrzygnięto postępowania o udzielenie zamówień publicznych na dostawę sześciu urządzeń (w tym najdroższego - mineralizatora o wartości 105 tys. zł) na łączną kwotę 164 tys. zł. Zakup urządzeń był finansowany ze środków budżetowych.

W analogicznym okresie zlikwidowano dziewięć urządzeń, w tym dwa chromatografy gazowe (z lat 1996-1998) i analizator rtęci (prod. 2013 r.), ze względu na brak części zamiennych, zużycie urządzenia i nieuzasadnione ekonomicznie ewentualne naprawy. Na stanie Działu widniało osiem urządzeń nieużytkowanych, w tym jeden spektrofotometr z 1997 r. W odniesieniu do pięciu zrezygnowano z pomiarów z uwagi np. na brak zleceń, zmianę przepisów i trzy uszkodzone, w przypadku których naprawa byłaby nieopłacalna. Jak wyjaśniła Kierownik Działu - kwadropulowy spektrometr masowy został we wrześniu 2020 r. zgłoszony do Oddziału Administracji jako wyposażenie do kasacji/dalszego zagospodarowania (jako urządzenie zużyte). Ze względu na znaczną początkową wartość spektrometru oraz jego gabaryty, wyposażenie to do czasu finalizacji postępowania związanego z nieodpłatnym przekazaniem sprzętu zużytego/zbędnego znajduje się w pomieszczeniu Laboratorium. Ponadto, Kierownik dodała, że nienadający się do użytku sprzęt³⁶ będący na wyposażeniu laboratorium, który nie został oddany do dalszego zagospodarowania bądź kasacji, a nie posiada aktualnych świadectw wzorcowania wykorzystywany jest w celach dydaktycznych np. w trakcie praktyk studenckich, drzwi otwartych itp.

(dowód: akta kontroli str. 756, 763-784, 1506-1507, 1516)

W latach 2019-2021 (I półrocze) ponad 50 razy naprawiano urządzenia i sprzęt laboratoryjny. Koszt napraw wyniósł około 300 tys. zł. Część z tych awarii wpływała na konieczność czasowej zmiany organizacji badań w laboratoriach. Były to przypadki:

- wymagające wymiany urządzenia (np. analizator rtęci – po podjęciu próby naprawy analizatora rtęci będącego na stanie laboratorium badania wody i gleby stwierdzono konieczność zakupu nowego analizatora), badania kontynuowano inną metodą;
- czasowego przeniesienia badań na inne urządzenia (np. awaria detektora w chromatografii gazowym - wszystkie badania przeniesiono na drugi aparat), czy też
- czasowego wstrzymania badań (np. awaria termostatu chromatografu cieczowego – próbki wody wstrzymane w terminie 9.10.2019-25.10.2019).

W każdym przypadku działania podejmowane były niezwłocznie, a przestoje nie były dłuższe niż miesiąc.

(akta kontroli str. 757-759)

W WSSE w Poznaniu obowiązywała procedura systemu zarządzania PO-20 *Nadzór nad wyposażeniem i materiałami pomocniczymi* (wyd.2 obowiązujące od 2 stycznia

³³ Na stanie od 1 czerwca 2021 r. Laboratorium Aparatury Specjalnej – dotychczas wdrożono oznaczanie kwasu benzooesowego, kwasu sorbowego, aspartamu, acesulfamu i sacharyny metodą wysokosprawnej chromatografii cieczowej HPLC (PB-LB-AS-19.23 wyd. 2 z dnia 25.01.2019 r.), w zakresie ochrony czystości powietrza – oznaczanie fenoloftaleiny na stanowiskach pracy metodą wysokosprawnej chromatografii cieczowej z detekcją spektrofotometryczną. W trakcie wdrażania: obecność i zawartość barwników, oznaczanie zawartości azotanów/lub azotynów w warzywach i przetworach warzywnych metodą HPLC/IC, a także wykrywanie i oznaczanie syntetycznych barwników spożywczych w produktach spożywczych metodą wysokosprawnej chromatografii cieczowej.

³⁴ Na stanie Pracowni Chemicznej Laboratorium Badania Wody i Gleby od 2020 r. – wykonywano oznaczenia rtęci metodą atomowej spektrometrii fluoroscencyjnej (PN-EN ISO 17852:2009, jakość wody – oznaczanie rtęci)

³⁵ Na stanie Laboratorium Mikrobiologii i Parazytologii – Pracownia Wirusologii od 2020 r. – diagnostyka wirusa SARS-CoV-2. W analizowanym okresie w związku z koniecznością przeprowadzania badań w kierunku SARS-CoV-2 na stan tego laboratorium zakupiono także automatyczny izolator kwasów nukleinowych MagPurix 24 Evo, a także w ramach darowizny otrzymano aparat PCR Montania oraz izolator kwasów nukleinowych LabAid 824s.

³⁶ Pięć spośród ww. ośmiu nieużytkowanych urządzeń będących na stanie laboratorium

2019 r.), której celem było zapewnienie prawidłowego postępowania z wyposażeniem oraz z materiałami pomocniczymi przyjmowanymi do laboratorium celem zapewnienia jego właściwego funkcjonowania i zabezpieczenia przed zanieczyszczeniem lub pogorszeniem stanu.

W Dziale obowiązywały także instrukcje robocze dotyczące postępowania w obszarach związanych z badaniami np. Instrukcja robocza IN-18.01-LB-WG, w której określono podział obszarów pracy i pomieszczeń, bezpieczeństwo i higiena pracy, w tym postępowanie w celu uniknięcia niebezpieczeństwa, dostęp do pomieszczeń, a także postępowanie z próbkami i sprzętem pomocniczym, postępowanie z odpadami i zanieczyszczonym sprzętem. Wymagania dotyczące pomieszczeń wynikały również z norm dotyczących projektowania danego typu pracowni³⁷, jak i np. z instrukcji producenta danego aparatu³⁸.

(dowód: akta kontroli str. 785-794)

W trakcie oględzin dwóch wybranych laboratoriów WSSE (Laboratorium Aparatury Specjalnej oraz Laboratorium Badania Wody i Gleby – pracownia chemiczna) stwierdzono użytkowanie najdroższych, wskazanych w ewidencji urządzeń. Stan pomieszczeń nie wzbudzał zastrzeżeń. Każde wytypowane do kontroli urządzenie podlegało w latach 2019-2021 (I półrocze) sprawdzeniu, wzorcowaniu bądź konserwacji.

(dowód: akta kontroli str. 1780)

Nie wszystkie wybrane do kontroli urządzenia były objęte systematycznym przeglądem technicznym, m.in. w celu utrzymania sprawności urządzeń i zapobieżenia konieczności dokonywania w przyszłości kosztownych napraw. Zastępca Wojewódzkiego Inspektora wskazała, że potwierdzeniem poprawności działania urządzeń jest sprawdzanie na wzorcach czy materiałach odniesienia. Każda dodatkowa (w myśl definicji Słownika Języka Polskiego) konserwacja wyposażenia wzorcowanego będzie prowadziła do niezamierzonych adjustacji, a to spowoduje wycofanie wyposażenia z użytkowania i kolejne koszty ich wzorcowania. Dodała, że każde wyposażenie przechowywane, przewożone czy użytkowane jest zgodnie z przeznaczeniem, we właściwych warunkach – zgodnie z zaleceniami producenta, z należytą starannością. Awarie, które się pojawiały, spowodowane były tylko i wyłącznie bieżącą eksploatacją urządzeń. Spośród dziewięciu wybranych do szczegółowej kontroli urządzeń w przypadku jednego (Aparat Mini Vidas) w 2020 r. dokonywano naprawy (wymiany wyświetlacza), której koszt wyniósł 2,1 tys. zł.

(dowód: akta kontroli str. 1689)

W kwestii wyposażenia laboratoriów Stacji, a także diagnozowanych potrzeb w tym zakresie, Kierownik Działu wyjaśniła, że laboratorium WSSE nie posiada na stanie: chromatografów: cieczowego (LC/MS/MS) i gazowego (GC/MS/MS) z analizatorem typu potrójny kwadrupol, wysokospecjalistycznej aparatury do identyfikacji zanieczyszczeń organicznych wody. Dodała, że wykonanie oznaczeń nowych parametrów jest możliwe tylko przy zastosowaniu nowych technik badawczych powszechnie używanych w krajach Unii Europejskiej, gdzie jest przygotowywane nowe prawodawstwo. Metody badawcze oparte są na właściwych normach dla oznaczania technikami chromatografii gazowej i cieczowej sprzężonymi ze spektrometrią mas (jedyne w chwili obecnej techniki umożliwiające oznaczenie wymienionych parametrów). Chromatografia cieczowa i gazowa z detekcją masową, jak dodała Kierownik, charakteryzują się wysoką czułością, co umożliwi obniżenie

³⁷ Np. PN-EN ISO 8589:2010 „Analiza sensoryczna. Ogólne wytyczne dotyczące projektowania pracowni analizy sensorycznej”.

³⁸ Np. Wymagania w przypadku pomieszczenia, w którym wykonywane były oznaczenia metali prowadzony był monitoring środowiska. Zakresy wymaganej temperatury oraz wilgotności powietrza odpowiednie dla pracy spektrometru ICP-MS marki Agilent pochodziły z instrukcji producenta.

granic wykrywalności i oznaczalności oznaczanych substancji, a w konsekwencji dokładności identyfikacji związków w przypadku śladowych ilości zanieczyszczeń oraz wysoką selektywnością detektorów umożliwiającą rozróżnianie i identyfikację poszczególnych związków bądź grup związków bez jakichkolwiek zakłóceń.

Ponadto, Kierownik wyjaśniła, że Stacja nie jest obecnie w posiadaniu nowoczesnego laboratoryjnego systemu informatycznego, wspomagającego pracę laboratorium poprzez komputeryzację najważniejszych obszarów jego działalności, w tym zwłaszcza biorąc pod uwagę zakres i ilość realizowanych badań. W efekcie wdrożenia przedmiotowego systemu nastąpiłoby, zdaniem Kierownik, usprawnienie zadań, a czas potrzebny na realizację poszczególnych etapów działalności uległby skróceniu³⁹. Dodała, że ww. system pozwalałby także uzyskać ciągłą/ bieżącą ocenę statystyczną uzyskiwanych danych, a dokumentacja systemu zarządzania oraz działalności laboratoryjnej prowadzona w sposób elektroniczny byłaby bardziej dostępna. Kierownik wskazała, że we wrześniu 2021 r., planuje się likwidację Pracowni Badania Materiałów i Wyrobów Przeznaczonych do Kontaktowania z Żywnością z jednoczesnym włączeniem Pracowników i zadań do Pracowni Chemicznej co pozwoli na m.in.: lepsze wykorzystanie potencjału, wiedzy, wykształcenia pracowników, lepsze wykorzystanie posiadanego wyposażenia (aparatura, wzorce, materiały referencyjne), obniżenie kosztów eksploatacyjnych. Zaznaczyła, że toczą się prace związane z rozbudową Laboratorium Mikrobiologii i Parazytologii przy ulicy Nowowiejskiego 60⁴⁰.

(dowód: akta kontroli str. 645, 675-682)

Wyposażenie laboratorium PSSE było zróżnicowane, zależne od rodzaju prowadzonych badań. W trzech wybranych PSSE prowadzących działalność laboratoryjną odnotowano następujący stan:

- w PSSE w Koninie – odnotowano 109 pozycji sprzętów/urządzeń laboratoryjnych⁴¹, w tym najdroższe chromatografy: gazowe (trzy) i cieczowy (z 1993, 2006, 2010 i 2019 r.) i spektrometry (z 1995, 2004 i 2007 r.). Najstarszym urządzeniem zasadniczym był chromatograf gazowy z 1993 r. W latach 2019-2021 (I półrocze) zakupiono cztery urządzenia na łączną kwotę 344 tys. zł, w tym chromatograf gazowy o wartości 329 tys. zł. (zakup finansowano ze środków budżetowych i WFOŚiGW). Odnotowano kilkanaście napraw na łączną kwotę 27 tys. zł. Na stanie było wciąż siedem urządzeń, które nie są użytkowane z uwagi na nieuzasadnioną ekonomicznie naprawę. Dwa urządzenia (w tym chromatograf) zostały zlikwidowane z uwagi na uszkodzenia lub przestarzały charakter, uniemożliwiające naprawę;
- w PSSE w Pile – odnotowano 68 pozycji⁴² ewidencji środków trwałych wyposażenia laboratorium, w tym najdroższe chromatografy: dwa cieczowe i jonowy (1995 r., 2005 r., 2019 r.). Spośród ww. w 2012 r. przyjęto na stan od WSSE w Poznaniu używany chromatograf cieczowy (z 2005 r.). W roku 2019 zakupiono chromatograf jonowy na kwotę 202 tys. zł i sterylizator parowy – 81 tys. zł (finansowane ze środków budżetowych, a chromatograf ponadto ze środków WFOŚiGW). W analizowanych latach odnotowano naprawy dziesięciu urządzeń na łączną kwotę 14 tys. zł. Osiem urządzeń zlikwidowano (w tym m.in. chromatograf gazowy z 1993 r.) z uwagi na ich zużycie, natomiast na stanie

³⁹ w tym np. szybkie i automatyczne rozdysponowywanie przekazywanych dokumentów, a także postępowanie administracyjne, usprawniając rejestrowanie, porównywanie, analizowanie oraz archiwizowanie danych z uwagi m.in. na szybkie dostęp do utworzonych baz, jednocześnie wpływając na ograniczenie błędów ludzkich.

⁴⁰ Obecnie opracowana została dokumentacja projektowa inwestycji.

⁴¹ W ewidencji środków trwałych - stan na dzień 23 lipca 2021 r.

⁴² Wg stanu na dzień 23 lipca 2021 r.

laboratorium było 17 urządzeń nieaktywnych, z uwagi na wycofanie badań, przeznaczenie urządzeń na części lub ich zużycie;

- w PSSE w Gnieźnie odnotowano 22 pozycje wykazu wyposażenia laboratoryjnego, ze względu na wykonywanie wyłącznie badań mikrobiologicznych nie odnotowano posiadania na stanie drogiego sprzętu. W latach 2019-2021 (I półrocze) odnotowano przeprowadzenie kilku napraw urządzeń, na łączną kwotę około 6 tys. zł. Wszystkie urządzenia/sprzęt były użytkowane, żaden element wyposażenia nie podlegał likwidacji. W latach 2019-2021 (I półrocze) nie dokonywano zakupu specjalistycznych urządzeń laboratoryjnych.

(dowód: akta kontroli str. 995-998, 1013, 1020-1026)

W WSSE nie gromadzono wykazów wyposażenia poszczególnych laboratoriów PSSE, z uwagi na - jak wyjaśniła Zastępca Wojewódzkiego Inspektora - brak obowiązku w tym zakresie. Dodała, że zgodnie z ustawą o finansach publicznych oraz rozporządzeniem w sprawie sposobu prowadzenia gospodarki finansowej jednostek budżetowych i samorządowych zakładów budżetowych jednostka prowadzi działalność, w ramach której decyduje o sprzęcie laboratoryjnym i wydatkach na ten cel. Wojewódzka Stacja wspiera finansowo (jeżeli plan wydatków na to pozwala) PSSE w razie awarii sprzętu laboratoryjnego lub zwraca się z wnioskiem wspierającym do dysponenta nadrzędnego.

(dowód: akta kontroli str. 1501-1505)

2.3. Z wyjaśnień Kierownik Działu wynikało, że w latach 2019-2021 (I półrocze) GIS nie ustalił maksymalnych terminów wykonania badań laboratoryjnych, a czas niezbędny na ich realizację wynikał ze specyfiki danego badania. Kierownicy poszczególnych laboratoriów/pracowni informowali, że próbki były pobierane zgodnie z ustalonymi harmonogramami, protokołami uzgodnień, umowami, badania były realizowane na bieżąco, a sprawozdania przekazywane po ich zakończeniu.

Ewentualne terminy obowiązujące na wykonanie badania, w tym od momentu pobrania próbki, jej transportu, przekazania sprawozdania, były różne, w zależności od przedmiotu badań i wynikały np. z zawartych umów (np. z WSSE, którym zlecano badania do wykonania) lub porozumień/ustaleń. Odnosiły się do czasu od momentu przyjęcia próbki do wydania sprawozdania z badania, przy czym musiały uwzględniać reżim czasowy przewidziany dla danej metody badawczej. Przykładowo, w Laboratorium Badania Wody i Gleby terminy wynikały z rozporządzenia w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia, a także rozporządzenia w sprawie prowadzenia nadzoru nad jakością wody w kąpielisku i miejscu okazjonalnie wykorzystywanym do kąpieli. Dodatkowo, kierowano się załącznikiem B normy PN-EN ISO 19458:2007 – Jakość wody – *Pobieranie próbek do analiz mikrobiologicznych* i tabeli A.1 PN-EN ISO 5667-3:2018-08 Jakość wody – *Pobieranie próbek – Część 3: Utrwalanie i postępowanie z próbkami wody – z zastrzeżeniem, że jeśli w normach szczegółowych nie sprecyzowano inaczej.*

Z kolei, w Laboratorium Badania Żywności, badania w ramach urzędowej kontroli i monitoringu odbywały się na podstawie protokołu uzgodnienia zlecenia badań na dany rok z Oddziałem Higieny Żywności i Żywnienia. Zewnętrzne badania realizowano na podstawie umów i protokołów uzgodnień. Kierownik Laboratorium Badania Żywności poinformowała, że próbki były przechowywane we właściwych warunkach chłodniczych, a ich badanie odbywało się w terminie gwarancyjnym, przed upływem daty minimalnej trwałości lub terminu przydatności do spożycia. W toku kontroli potwierdzono wskazywanie ww. dat w protokole pobrania próbek.

W Dziale obowiązywała procedura PO-22 *Pobieranie próbek i postępowanie z obiektami do badań*, w której określono w ogólny sposób zasady pobierania

próbek do badań, transportu, przyjęcia w laboratorium, stosownego oznakowania, rejestracji i przechowywania.

(dowód: akta kontroli str. 795-831)

Terminowość realizowanych badań przez laboratoria WSSE w Poznaniu analizowano wykorzystując ankiety kierowane m.in. w tym zakresie do klientów, a także weryfikując dokumentację (w tym m.in. dane zawarte w sprawozdaniach) w trakcie przeglądów badania jakości. W ww. ankietach (wypełniono ich: 47 i 69) w marginalnych przypadkach (dwóch) wskazywano długie terminy realizacji badań. Każdorazowo podejmowano analizę przyczyn sygnałów nieprawidłowości zgłaszanych przez klientów. Z analiz prowadzonych przez Dział wynikało, że przyczyną zgłaszania uwag mogło być wprowadzenie od stycznia 2019 r. nowych zasad elektronicznego obiegu dokumentów. Zasady postępowania z dokumentacją ustalono między laboratoriami i nastąpiła zgodność w tym zakresie z dokumentacją systemu zarządzania. Poziom satysfakcji klientów ze współpracy określono na 88-100%. W analizowanym okresie do WSSE w Poznaniu wpłynęła jedna skarga dot. działalności laboratoryjnej.

(dowód: akta kontroli str. 957-960)

2.4. Analiza 40 badań przeprowadzonych w laboratorium WSSE wykazała, że czas ich wykonania był głównie zależny od zastosowanej metody badawczej. Wynik sprawozdania był praktycznie każdorazowo sporządzany w momencie zakończenia wykonywania oznaczeń w ramach danego badania. Czas od momentu pobrania próbki do wydania sprawozdania wyniósł od 3 do 37 dni, dwa badania zrealizowano w terminie 43 i jedno w terminie 102 dni (licząc od momentu pobrania próbki do przekazania wyniku badania). Badania te dotyczyły oznaczenia azotanów i azotynów oraz GMO w produktach spożywczych. W dwóch przypadkach realizacji badania powyżej 40 dni samo badanie trwało ponad 30 dni, a wysyłka sprawozdań nastąpiła dwa dni po dacie autoryzacji ostatniego badania. W ostatnim analizowanym przypadku, jak wyjaśniła Kierownik Działu, Laboratorium Badania żywności podjęło decyzję o zbiorczym wydawaniu sprawozdań z badań w jednym czasie dla wszystkich przekazanych przez WSSE Wrocław próbek do badań. We wszystkich zbadanych próbkach nie wykryto organizmów zmodyfikowanych genetycznie.

W czterech spośród 40 badanych oznaczeń, czas rozpoczęcia badania był dłuższy niż 10 dni od momentu wpływu próbki do laboratorium, co wynikało, jak wyjaśniła Kierownik Działu, z otrzymania w tym samym czasie dużej ilości próbek do badań.

W ramach ww. próby stwierdzono realizowanie badań żywności w ramach urzędowej kontroli, również metodami nieakredytowanymi.

Zgodnie z art. 78 ust. 1 ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia⁴³ badania laboratoryjne dla celów urzędowej kontroli żywności i żywienia w zakresie bezpieczeństwa żywności wykonują m.in. akredytowane laboratoria PIS funkcjonujące w zintegrowanym systemie badań laboratoryjnych żywności określonym w art. 15a ustawy z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej. Kierownik Działu wyjaśniła, że w ustawie nie ma wzmianki, że wszystkie badania/parametry muszą być akredytowane, a Dział Laboratoryjny posiada akredytację. Wskazała, że zgodnie z planem poboru próbek do badania żywności w ramach urzędowej kontroli i monitoringu PIS na dany rok kalendarzowy opracowanym przez GIS, laboratoria akredytowane WSSE mogą pracować metodami akredytowanymi lub nieakredytowanymi. Metody nieakredytowane muszą być zwalidowane i odpowiadać wymaganiom normy PN-EN ISO/IEC 17025:2018-02. W przypadku uzyskania wyniku przekraczającego wartości dopuszczalne (kwestionowanego), próbka dla potwierdzenia wartości uzyskanej przekazywana jest do badania metodą akredytowaną do WSSE w innym województwie.

⁴³ Dz.U. z 2020 r., poz. 2021, ze zm.

Obowiązek uzyskania akredytacji wszystkich metod badania żywności wykorzystywanych w ramach urzędowej kontroli został wyznaczony do dnia 29 kwietnia 2022 r., na podstawie art. 167 w zw. z art. 37 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego nr 625/2017⁴⁴. W związku z powyższym, wskazując stopień przygotowania laboratoriów do realizacji ww. obowiązku, Kierownik Laboratorium Badania Żywności zadeklarowała podjęcie decyzji, które z metod będą mogły być zgłoszone do akredytacji lub usunięte z zakresu działalności Laboratorium. Kierownik Laboratorium Aparatury Specjalnej natomiast wyjaśnił, że w ramach urzędowej kontroli pracuje na metodach akredytowanych. Cztery metody są natomiast zwalidowane, sprawdzane w badaniach biegiłości, wyniki wątpliwe są przesyłane do potwierdzenia przez Laboratoria akredytowane. Ilość próbek wykonywana tymi metodami jest nierentowna do ich utrzymania jako akredytowane (art. 40 i 41 ww. rozporządzenia – przewidziane odstępstwa od ww. obowiązku).

(akta kontroli tom str. 1489-1490, 1492-1500, 1506-1512, 1563)

Analiza 20 badań zleczonych laboratoriom poza województwem (innym WSSE) wykazała, że na realizację badań każdorazowo zawierano stosowną umowę. Ustalano wówczas termin realizacji badań, wynoszący od 16 do 40 dni kalendarzowych. Jak wyjaśniła Dyrektor WSSE terminy określone w umowach były zależne od WSSE realizującego badanie, m.in. biorąc pod uwagę ocenę zasobów badawczych (m.in. sprzętu, odczynników, liczby pracowników, liczby próbek danego asortymentu, która może być wykonana w jednej serii badań, a także sezonowość produktów czy konieczność równomiernego rozłożenia badań w ciągu roku). Dyrektor wskazała, że w przypadku próbek kwestionowanych, wyniki badań przekazywane były w formie e-mail tuż po zakończeniu badań, w ciągu kilku dni (najczęściej po dokonaniu analizy w 2 serii mającej za zadanie potwierdzenie przekroczenia NDP). Wówczas uruchamiana jest procedura w ramach systemu RASFF (a więc nie ma konieczności oczekiwania na wynik kwestionowany 28 czy 30 dni od zakończenia badań). Co więcej w umowach jest zawsze wskazana klauzula, iż gdy zleceniobiorca stwierdza przekroczenie parametru do poziomu nieakceptowalnego natychmiast informuje zlecającego badanie (najczęściej telefonicznie i w ciągu kilku dni dostarczana jest wersja wyników w formie skanu, tożsamy z oryginałem).

W opinii NIK, ustalony tak odległy termin realizacji badania stwarza zagrożenie opóźnienia momentu jego rozpoczęcia, wpływając tym samym na stosunkowo późne, w odniesieniu do momentu pobrania próbki, uzyskanie jego wyniku. W sześciu spośród 20 objętych analizą oznaczeń zleczonych innym WSSE nastąpiło opóźnienie w realizacji badania (od momentu dostarczenia próbki do laboratorium do sporządzenia i wysłania sprawozdania). Wystąpiły także trzy przypadki, w których badanie rozpoczęło w terminie od 14 (dwukrotnie) do 25 dni od momentu wpływu próbki do laboratorium. Powyższe, jak wyjaśniła Dyrektor WSSE, było spowodowane problemami kadrowymi związanymi z czasową nieobecnością pracowników spowodowaną epidemią Covid-19, a o sytuacji informowano WSSE telefonicznie.

(dowód: akta kontroli str. 1569, 1625-1632)

⁴⁴ ROZPORZĄDZENIA ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE) 2017/625z dnia 15 marca 2017 r. w sprawie kontroli urzędowych i innych czynności urzędowych przeprowadzanych w celu zapewnienia stosowania prawa żywnościowego i paszowego oraz zasad dotyczących zdrowia i dobrostanu zwierząt, zdrowia roślin i środków ochrony roślin, zmieniające rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 999/2001, (WE) nr 396/2005, (WE) nr 1069/2009, (WE) nr 1107/2009, (UE) nr 1151/2012, (UE) nr 652/2014, (UE) 2016/429 i (UE) 2016/2031, rozporządzenia Rady (WE) nr 1/2005 i (WE) nr 1099/2009 oraz dyrektywy Rady 98/58/WE, 1999/ 74/WE, 2007/43/WE, 2008/119/WE i 2008/120/WE, oraz uchylające rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 854/2004 i (WE) nr 882/2004, dyrektywy Rady 89/608/EWG, 89/662/ EWG, 90/425/EWG, 91/496/EWG, 96/23/WE, 96/93/WE i 97/78/WE oraz decyzję Rady 92/438/EWG (rozporządzenie w sprawie kontroli urzędowych)(Tekst mający znaczenie dla EOG)

Analiza 60 badań realizowanych przez PSSE wykazała, że:

- w PSSE w Gnieźnie – badania były realizowane w terminie od jednego do sześciu dni od momentu pobrania próbki (wszystkie badania rozpoczynano w dniu pobrania). Jedno badanie zrealizowano w terminie 8 dni (badanie krwi) ze względu, jak wyjaśniła Dyrektor stacji, na specyfikę metody (inkubacja krwi w aparacie trwała 5 dni), czasochłonność wykonania antybiogramu i oznaczenia mechanizmów oporności zidentyfikowanych drobnoustrojów. Sprawozdania z badań sporządzano maksymalnie jeden dzień po wykonaniu oznaczenia;
- w PSSE w Pile badania realizowano, w zależności od obiektu, przedmiotu badań i zastosowanej metody od dwóch do siedmiu dni od momentu pobrania próbki do momentu wydania sprawozdania (wszystkie badania rozpoczęto w dniu pobrania lub – w jednym przypadku – w dniu kolejnym). Sprawozdania opracowywano w dniu uzyskania wyniku lub maksymalnie trzy dni po. Jedno badanie – oznaczenia sodu oraz wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych⁴⁵ w wodzie przeznaczonej do spożycia, było przeprowadzone w terminie 16 dni z uwagi na, jak wyjaśniła Kierownik Oddziału Laboratoryjnego, urlop osoby upoważnionej do wykonywania tego typu oznaczeń. Inna osoba posiadająca również upoważnienie przebywała na urlopie macierzyńskim. Próbki utrwalono i przygotowano do badania;
- w PSSE w Koninie – badania były realizowane w zależności od metody, obiektu, wykonywanych oznaczeń od jednego do sześciu dni od momentu pobrania próbki do sporządzenia sprawozdania. W jednym przypadku czas ten był dłuższy i wyniósł 16 dni z powodu rozpoczęcia badania trzynaście dni po jej pobraniu.

WSSE w Poznaniu nie dokonywała analiz terminowości realizowanych przez PSSE badań, co zdaniem NIK, mogłoby stanowić wymierny parametr oceny pracy podległych jednostek i zgłaszanego przez nie zapotrzebowania np. dotyczącego liczebności kadry. Dyrektor WSSE wyjaśniła, że powiatowe stacje są autonomicznymi jednostkami, zarządzanymi i kierowanymi przez poszczególnych Państwowych Powiatowych Inspektorów Sanitarnych, będących równocześnie Dyrektorami. Ponadto Dyrektor wskazała, że w zakresie działalności laboratoryjnej, PSSE posiadające w swoich strukturach laboratoria mają zawarty kontrakt w zakresie działalności laboratoryjnej z Polskim Centrum Akredytacji, który ustala zasady współpracy stron wynikające z udzielonej akredytacji.

(dowód: akta kontroli str. 1059-1067, 1081-1084, 1089-1093)

3. Wykorzystanie zasobów

3.1. WSSE posiadała certyfikat akredytacji nr AB 438, potwierdzający udzielenie akredytacji 21 sierpnia 2003 r. wydany przez Polskie Centrum Akredytacji (dalej: PCA). Certyfikatem PCA z dnia 12 sierpnia 2019 r. (cykl akredytacji 12.08.2019 r. – 20.08.2023 r.) potwierdziło, że WSSE spełnia wymagania normy PN-EN ISO/IEC 17025:2018-02. Zakres akredytacji obejmował⁴⁶:

- badania akustyczne obiektów budowlanych;
- badania biologiczne i biochemiczne żywności, pasz dla zwierząt;
- badania chemiczne i pobieranie próbek wody do spożycia przez ludzi;
- badania chemiczne wody;

⁴⁵ Wg procedury badawczej W/PB-35 wyd.2 z 8.01.2019 r.

⁴⁶ Wydanie nr 18, 15.02.2021 r.

- badania chemiczne i pobieranie próbek – środowisko pracy (czynniki szkodliwe – powietrze)
- badania chemiczne – środowisko pracy;
- badania chemiczne – produktów rolnych, szkła i ceramiki, tektury, żywności, kosmetyków, wyrobów z tworzyw sztucznych;
- badania kliniczne, medyczne obiektów i materiałów biologicznych przeznaczonych do badań;
- badania dotyczące inżynierii środowiska (środowiskowe i klimatyczne) – środowisko pracy (czynniki szkodliwe i uciążliwe – hałas, oświetlenie, mikroklimat, drgania), środowisko ogólne (czynniki fizyczne – hałas);
- badania mikrobiologiczne obiektów i materiałów biologicznych przeznaczonych do badań, wyrobów farmaceutycznych, żywności;
- badania mikrobiologiczne i pobieranie próbek wody, wody do spożycia przez ludzi;
- badania właściwości fizycznych i pobieranie próbek wody do spożycia przez ludzi;
- badania właściwości fizycznych wody;
- badania właściwości fizycznych i pobieranie próbek – środowisko pracy (czynniki szkodliwe – powietrze);
- badania sensoryczne i pobieranie próbek wody do spożycia przez ludzi;
- badania sensoryczne wody.

(dowód: akta kontroli str. 496-580)

Z półrocznych informacji dotyczących działalności laboratoryjnej WSSE i PSSE wynikało, że liczba akredytowanych parametrów w WSSE wynosiła w latach 2019-2021 (I półrocze) odpowiednio: od 425 w I półroczu 2019 r. i 329 w I półroczu 2021 r. Natomiast liczba metod akredytowanych w analogicznym okresie odpowiednio: 141 i 132. Z informacji sporządzanych w odniesieniu do działalności laboratoryjnej PSSE wynikało, że liczba akredytowanych parametrów łącznie w PSSE wzrosła z 230 w I półroczu 2019 r. do 233 w I półroczu 2021 r. Z kolei, liczba metod akredytowanych ww. jednostek w analogicznym okresie była praktycznie stała i wyniosła odpowiednio: 140 i 139.

W kolejnych latach miały miejsce następujące zmiany w zakresie akredytacji:

- w 2019 r. – m.in. uaktualnienie zakresu akredytacji (zmiany formalne związane z nowelizacją normy PN-EN ISO/IEC 17025:2018) dot. badań Laboratorium Mikrobiologii i Parazytologii oraz badań realizowanych przez Laboratorium Badania Żywności i Przedmiotów Użytku (w tym również realizowanych wspólnie z Laboratorium Aparatury Specjalnej) – w laboratorium tym ponadto rozszerzono zakres akredytacji o dodanie obiektu badań⁴⁷ oraz wprowadzono metodę badań wyrobów do kontaktu z żywnością z tworzyw sztucznych (migracja specyficzna/oznaczanie bisfenolu A metodą wysokosprawnej chromatografii cieczowej z detekcją fluorescencyjną HPLC-FLD). W zakresie badań wody uaktualniano zakres (zmiany formalne), a także m.in. ograniczono badanie stężenia anionów metodą chromatografii jonowej⁴⁸, stężenia kwasu cyjanurowego (metodą turbidymetryczną), a także liczby *Clostridium perfringens* (metodą filtracji membranowej) ze względu na brak zleceń lub – jak w ostatnim przypadku – możliwość realizowania w oparciu o akredytowaną metodę. Ponadto,

⁴⁷ Żywność specjalnego przeznaczenia medycznego/preparaty do żywienia niemowląt (zawartość azotu ogólnego), ziola, herbatki ziołowe, ziołowo-owocowe, owocowe (zawartość wody, zawartość suchej masy, popiołu ogólnego), nasiona oleiste (zawartość ołowiu i kadmu).

⁴⁸ Wg PN-EN ISO 10304-1:2009+AC:2012

ograniczono zakres ze względu na brak zleceń dot. badań wyrobów i materiałów budowlanych do kontaktu z wodą przeznaczoną do spożycia przez ludzi wykonanych z tworzyw sztucznych, szkła ceramiki. Rozszerzono natomiast zakres o nowe metody badania środowiska pracy i powietrza⁴⁹;

- w 2020 r. – m.in. w zakresie badań Laboratorium Mikrobiologii i Parazytologii – uaktualniano zakres akredytacji poprzez m.in. uaktualnienie dokumentów, w Laboratorium Badania Żywności ograniczono zakres z uwagi na brak tego rodzaju badań w planach urzędowej kontroli GIS, brak zleceń klientów zewnętrznych (w tym m.in. badanie farb do włosów, obecności *Yersinia enterocolitica* w żywności, obecności *Escherichia coli* O157), a także uaktualniano zakres ze względów formalnych. W odniesieniu do badań realizowanych przez Laboratorium Badania Wody i Gleby zakres był uaktualniany, ograniczono zakres o badania stężenia chloru wolnego⁵⁰ i stężenia manganu⁵¹ ze względu na brak zleceń i korzystanie z będącej w zakresie akredytacji metody. Czasowo zawieszono akredytację ze względu na awarię analizatora rtęci i brak środków finansowych na jej usunięcie. Zakres akredytacji badań wody został również rozszerzony m.in. o dodanie przedmiotu badań (woda do spożycia przez ludzi). W Laboratorium Badania Środowiska i Powietrza zakres był głównie uaktualniany. Z kolei w przypadku Laboratorium Aparatury Specjalnej rozszerzano zakres o dodanie przedmiotu badań⁵², a także ograniczano ze względu na brak zleceń (w tym m.in. zawartość pestycydów w żywności wg PN-EN 12393:1:2014, PN-EN 12393-2:2014 i PN-EN 12393-3:2014);
- 2021 r. – m.in. w odniesieniu do badań realizowanych przez Laboratorium Badania Żywności – m.in. rozszerzono zakres akredytacji o oznaczanie obecności wirusa mozaiki kalafiora (CaMV) metodą Real-Time PCR w żywności i paszach dla zwierząt, a także zawartości jodu w soli spożywczej (metoda jodometryczna). W Laboratorium Badania Żywności (z Laboratorium Aparatury Specjalnej) m.in. wprowadzono oznaczanie PAA w wyrobach do kontaktu z produktami spożywczymi z tworzyw sztucznych (metoda wysokosprawnej chromatografii cieczowej z detekcją fluoroscencyjną). W Laboratorium Badania Wody i Gleby zakres był uaktualniany i rozszerzany (o metody możliwe do wdrożenia w związku z zakupem nowego chromatografu jonowego), głównie poprzez dodanie przedmiotu badań (woda do spożycia przez ludzi). W Laboratorium Aparatury Specjalnej ograniczono zakres badań wody do spożycia przez ludzi z uwagi na wycofanie w 2020 r. przedmiotu badań *Materiały do kontaktu z wodą*. W pozostałym zakresie nastąpiło jego uaktualnienie.
(dowód: akta kontroli str. 1633-1683)

W dokumentacji m.in. sprawozdawczej przekazywanej corocznie do WUW, wskazywano istotne problemy związane z funkcjonowaniem jednostki. Każdego roku wskazywano, że brak środków na zakup wysokospecjalistycznej aparatury w laboratoriach inspekcji w województwie wpływa na brak wyposażenia o wymaganych do badań parametrach, co natomiast uniemożliwia wprowadzanie nowych metod badań ze względu na ograniczone możliwości techniczne aparatury.

(dowód: akta kontroli str. 489-495)

⁴⁹ W zakresie badania środowiska pracy powietrza – wprowadzono m.in. oznaczanie stężenia/zawartości tlenków żelaza (PN-Z-04469:2015-10), stężenia benzenu (PN-Z-04016-10:2005), stężenia kumenu (PN-Z-04016-6:1998), stężenia metanolu (PN-Z-04476:2016-10).

⁵⁰ Wg PN-EN ISO 7393-2:2018-04

⁵¹ Wg PN-C 04590-03:1992

⁵² Przykładowo o badanie stężenia związków organicznych w wodzie do spożycia przez ludzi.

Kierownik Działu wyjaśniła, że spadek liczby parametrów i metod akredytowanych w poszczególnych latach wynika z faktu, że od kilku lat metody nie znajdują się w planach urzędowej kontroli GIS, co przekłada się na brak zainteresowania badaniami ze strony klientów zewnętrznych. Utrzymanie metody jest kosztowne, biorąc pod uwagę wysokie ceny wzorców, odczynników, szczepów wzorcowych. Dodała, że utrzymywanie dwóch różnych metod w sytuacji możliwości wykorzystania będącej w zakresie akredytacji innej metody umożliwiającej wykonanie danego badania/oznaczenia jest ekonomicznie niezasadne (w tym także brak w zw. z tym zleceń klientów, brak zainteresowania klientów danym badaniem), ponadto wpływ na powyższe miały zmiany właściwych przepisów, a także połączenie procedur w jedną. Kierownik dodała, że każdego roku przed zgłoszeniem się z wnioskiem o kolejny audit zewnętrzny do Polskiego Centrum Akredytacji (PCA) wykonywano szczegółową analizę prowadzonych metod/parametrów i na tej podstawie podejmowano decyzję o zmianach.

(dowód: akta kontroli str. 439-488, 1492)

Według informacji z trzech wybranych PSSE zmiany zakresu akredytacji polegały głównie na ich uaktualnieniu i dostosowaniu do obowiązujących przepisów, m.in.:

- w PSSE w Koninie – w zakresie wody: wprowadzono uaktualnienie norm oraz procedur badawczych w związku z oceną PCA, w tym m.in. zmiana techniki oznaczania rtęci, w zakresie żywności: wprowadzono uaktualnienie norm, wycofano normę PN-ISO 4831:2007 najbardziej prawdopodobna liczba bakterii z grupy coli. Rozszerzono, zmieniono normy w zakresie obecności pałeczek *Salmonella* spp oraz liczby przypuszczalnych *Bacillus cereus*. W zakresie materiału klinicznego uaktualniono procedury badawcze m.in. dot. dostosowania nazewnictwa, definicji i określeń do nowej normy w zakresie m.in. obecności pałeczek z rodzaju *Salmonella* i *Shigella*. Od 23 czerwca 2021 r. obowiązywało nowe wydanie zakresu akredytacji;
- w PSSE w Pile – rozszerzono zakres akredytacji, w tym np. o możliwość oznaczeń stężenia żelaza w próbkach wody na pływalniach metodą spektrofotometryczną, wprowadzono nowe oznaczenia (m.in. azotanów, azotynów, chlorków, fluorków, siarczanów w wodzie do spożycia oraz azotanów w wodzie z pływalni wg PN-EN ISO 10304-1-2009+AC:2-12 z uwagi na zakup chromatografu jonowego, zmieniono zakresy (m.in. z powodu dostosowania dolnego zakresu metody do wymogów), wprowadzono oznaczenie bakterii *Legionella* w wodzie do spożycia i wodzie z pływalni metodą ISO 11731_2017-08, zrezygnowano z badań hałasu w środowisku pracy z uwagi na zbyt małą ilość zleceń, usunięto np. oznaczanie bakterii *Legionella* ze względu na nieaktualną normę, oznaczanie gronkowców koagulazododatnych metodą filtrów membranowych ze względu na brak zleceń;
- w PSSE w Gnieźnie – ze względu na zaprzestanie wykonywania badań posiewu krwi dla Wojewódzkiego Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych „Dziekanka” zakończono także dzierżawy urządzenia do posiewu krwi. Badań posiewu krwi nie realizowano z uwagi na brak popytu.

(dowód: akta kontroli str. 1056-1058, 1081, 1086-1088, 1098)

WSSE w Poznaniu nie dokonywał analizy stopnia wykorzystania posiadanych urządzeń przez stacje powiatowe z przyczyn analogicznych, jakie podano w przypadku braku analiz czasu realizacji badań przez PSSE. Zdaniem NIK, prowadzenie tego rodzaju analiz mogłoby ułatwić ocenę rzeczywistych potrzeb, w tym również finansowych poszczególnych PSSE.

(dowód: akta kontroli str. 1501-1505)

3.2. W 2019 r. w laboratorium WSSE zbadano⁵³ 104 tys. próbek i wykonano 215 tys. oznaczeń, w 2020 r. wielkości te wyniosły odpowiednio: 98 tys. (w tym 51 tys. próbek COVID) i 176 tys. (w tym 51 tys. COVID), a w I półroczu 2021 r. odpowiednio: 41 tys. (w tym 5,6 tys. COVID) i 81 tys. (w tym 5,6 tys. COVID).

Najwięcej oznaczeń realizowano w Laboratorium Mikrobiologii i Parazytologii, w kolejnych latach odpowiednio: 2019 r. – 104 tys., 2020 – 98 tys., i I w półroczu 2021 r. – 42 tys., a także Laboratorium Badania Wody i Gleby, odpowiednio: 54 tys., 36 tys. i 19,6 tys.

Liczba próbek jaka przypadła na jednego pracownika Działu systematycznie spadała i wyniosła odpowiednio: w 2019 r. – 3,6 tys., w 2020 r. – 3,3 tys., a w I półroczu 2021 r. – 1,45 tys⁵⁴. Z kolei oznaczeń wykonano w przeliczeniu na osobę odpowiednio: 2019 r. – 9,3 tys., 2020 – 7,4 tys. i w I półroczu 2021 r. – 3,6 tys.

Laboratoriom zewnętrznym przekazano do badania odpowiednio: w 2019 r.: 596⁵⁵ próbek, 2020 r. – 476⁵⁶, a w I półroczu 2021 r. – 243 próbki⁵⁷.

(dowód: akta kontroli str. 870-872, 1556-1557)

Laboratoria PSSE zbadaly w kolejnych latach z okresu 2019-2021 (I półrocze) odpowiednio: 161 tys., 130 tys. i 56 tys. próbek i wykonały: 285 tys., 223 tys. i 100 tys. oznaczeń.

Średnio na pracownika PSSE wykonującego badania laboratoryjne przypadło w badanym okresie odpowiednio: w 2019 r. – 1,6 tys., 2020 – 1,2 tys., a w I półroczu 2021 r. – 549 próbek. Natomiast liczba oznaczeń przypadająca średnio na jednego pracownika PSSE wyniosła w badanym okresie odpowiednio⁵⁸: w 2019 r. – 2,85 tys., 2020 – 2,1 tys., a w I półroczu 2021 r. – 980.

W WSSE w Poznaniu nie posiadano informacji dotyczących łącznej liczby badanych próbek i wykonywanych oznaczeń przez poszczególne laboratoria PSSE, w tym z podziałem na rodzaj badań lub realizowanych w poszczególnych laboratoriach/pracowniach. Dane dotyczące ilości wykonywanych oznaczeń i badanych próbek (realizowanych zarówno w ramach nadzoru, jak i na zlecenie) były gromadzone na potrzeby niniejszej kontroli. Nie dysponowano więc, w opinii NIK, podstawowym, systematycznie wykorzystywanym narzędziem służącym do monitorowania skali i zakresu realizowanych przez podległe jednostki zadań.

(dowód: akta kontroli str. 1111-1155)

3.3. Szczegółowe badanie wykorzystania w WSSE dziewięciu wybranych urządzeń laboratoryjnych (tj. dwóch spektrofotometrów⁵⁹, chromatografu

⁵³ Dane szacunkowe, obliczenia bez podziału na poszczególne pracownice

⁵⁴ Średnio miesięcznie jeden pracownik wykonywał w kolejnych latach odpowiednio: 300, 275 i 241 oznaczeń.

⁵⁵ WSSE w Warszawie (pestycydy, napromienianie) – 81, WSSE we Wrocławiu (pestycydy) – 57, WSSE w Opolu (pestycydy) – 19, IO Skiemiewice (pestycydy) – 20, WSSE w Łodzi (pestycydy) – 20, PIW w Puławach (lekooporność) – 60, WSSE w Bydgoszczy (WWA-benzo-a-piren, cytrynina, norowirusy, furan, alkaloidy, sporyszu, alkaloidy tropanowe, sól) – 209, WSSE w Rzeszowie (GMO) – 5, WSSE w Białymstoku (cyjanowodór i karbaminian etylu, koenzym Q10) – 12, WSSE w Lublinie (3MCPD i estry, olej mineralny) – 65, NIZP-PZH (T2, HT-2) – 30, WSSE w Gorzowie Wlkp. (akryloamid) – 9, WSSE w Szczecinie (izomery trans kw. Tłuszczowych, gluten) – 9

⁵⁶ WSSE w Warszawie (pestycydy, napromienianie) – 112, WSSE we Wrocławiu (pestycydy) – 32, WSSE w Opolu (pestycydy) – 20, NIL (suplementy diety) – 5, WSSE w Łodzi (pestycydy) – 38, PIW w Puławach (lekooporność) – 58, WSSE w Bydgoszczy (WWA-benzo-a-piren, cytrynina, norowirusy, furan, alkaloidy sporyszu, alkaloidy tropanowe) – 153, WSSE w Rzeszowie (GMO) – 3, WSSE w Białymstoku (cyjanowodór i karbaminian etylu) – 10, WSSE w Lublinie (3MCPD i estry, olej mineralny) – 14, NIZP-PZH – 17 (3MCPD), WSSE w Gorzowie Wlkp. (akryloamid) – 8, WSSE w Szczecinie (izomery trans kw. Tłuszczowych, gluten) – 6.

⁵⁷ WSSE w Warszawie (pestycydy) – 21, WSSE Wrocław (pestycydy) – 16, WSSE Opole (pestycydy) – 8, WSSE w Łodzi (pestycydy) – 17, PIW w Puławach (lekooporność) – 14, WSSE w Bydgoszczy (WWA, alkaloidy tropanowe, furan) – 117, WSSE Rzeszów (GMO) – 2, WSSE Białystok (cyjanowodór, karbaminian etylu, koenzym Q10) – 14, NIZP-PZH – (T2, HT-2) 6, WSSE Gorzów Wlkp. (akryloamid) 25, WSSE Szczecin (izomery trans kwasów tłuszczowych+gluten) – 3.

⁵⁸ Liczba próbek i liczba oznaczeń realizowanych przez wszystkie PSSE prowadzące działalność laboratoryjną w przeliczeniu na liczbę pracowników wykonujących prace laboratoryjne, wszystkich PSSE prowadzących laboratoria.

⁵⁹ Będącego w ewidencji Laboratorium Badania Środowiska Pracy i Powietrza oraz Laboratorium Badania Żywności – Pracowni Chemicznej

gazowego⁶⁰, chromatografu cieczowego⁶¹, dwóch spektrometrów⁶², chromatografu jonowego⁶³, aparatu do analizy ilościowej Real time cycler⁶⁴, analizatora MiniVidas Analyzer 1000 i Barcode⁶⁵, spektrometru) wykazało, że w latach 2019-2021 (I półrocze) osiem z nich było użytkowanych. Stopień wykorzystania analizowanych urządzeń w badanym okresie, w tym przypadki spadku ilości wykonywanych oznaczeń w poszczególnych latach, był zależny od organizacji pracy w czasie trwania epidemii Covid i związanych z tym ograniczeń w realizacji zadań, wykonywania próbnych oznaczeń przed zgłoszeniem urządzenia do akredytacji, braku lub mniejszej liczby próbek tego rodzaju do badań pobieranych w ramach urzędowej kontroli GIS, w tym również związanej ze stanem epidemii, a także celowym, ze względów ekonomicznych, kumulowaniem próbek. I tak:

- Chromatograf cieczowy Agilent Technologi (2018 r.)⁶⁶ będący na stanie Laboratorium Aparatury Specjalnej był wykorzystywany do badania żywności, wody (w tym do spożycia), środowiska pracy, metodą HPLC do oznaczeń m.in. WWA, azotanów, azotynów, patuliny, OTA, ZEA, DON, M1, fumonizyny, fenoloftaleiny (w 2021 r. – walidacja). W analizowanym okresie był używany w I półroczu 2021 r. (łącznie zrealizowano 54 oznaczenia), w 2019 r. wykonana była na urządzeniu walidacja oznaczenia Wielopierścieniowych Węglowodorów Aromatycznych w wodzie do spożycia, wykonano próbne badania. Natomiast w 2020 r. w związku z epidemią Covid, wystąpił brak poboru próbek;
- Chromatograf gazowy z 2008 r.⁶⁷ będący na stanie Laboratorium Aparatury Specjalnej był wykorzystywany do badania wody, żywności i powietrza pod kątem obecności benzenu, toluenu, metaksylenu, metanolu i kumenu. Wykonano łącznie odpowiednio: 75, 24 i 0 oznaczeń (metoda jakościowa w celu potwierdzenia zawartości danego związku w próbce);
- Spektrometr prom.beta z 2006 r.⁶⁸, będący na stanie Laboratorium Badań Radiacyjnych był wykorzystywany do oznaczania zawartości izotopu Cs-137 i Sr-90 w produktach żywnościowych, wodzie wodociągowej i powierzchniowej. W poszczególnych latach wykonano: 66, 41 i 22 oznaczenia (metoda – radiochemia). W 2020 r. ze względu na epidemię czasowo wstrzymano pobór próbek, w 2021 r. większość badań jest planowanych na II półrocze;
- Spektrofotometr IR z 2014 r.⁶⁹ będący na stanie Laboratorium Badań Środowiska Pracy i Powietrza był wykorzystywany do oznaczeń respirabilnej krystalicznej krzemionki. W kolejnych latach wykonano: 88, 53 i 24 oznaczenia (metodą akredytowaną). W I półroczu 2021 r. nie otrzymano żadnego zlecenia dla badań nadzorowanych w zakładach pracy, w których występowałaby ekspozycja pracowników na respirabilną krystaliczną krzemionkę. W okresie tym realizowano wyłącznie oznaczenia na zlecenie;

⁶⁰ Będącego w ewidencji Laboratorium Aparatury Specjalnej – Pracowni Chromatografii Gazowej

⁶¹ Będącego na stanie Laboratorium Aparatury Specjalnej

⁶² Będącego na stanie Laboratorium Badań Radiacyjnych oraz będącego na stanie Laboratorium Badania Wody i Gleby – Pracowni Chemicznej

⁶³ Będącego na stanie Laboratorium Badania Wody i Gleby – Pracowni Chemicznej

⁶⁴ Będącego na stanie Laboratorium Badania Żywności – Pracowni Badania Żywności Genetycznie Modyfikowanej

⁶⁵ Będącego na stanie Laboratorium Badania Żywności – Pracowni Mikrobiologii

⁶⁶ Wartość początkowa wynosiła 434 tys. zł.

⁶⁷ Wartość początkowa wynosiła 357 tys. zł

⁶⁸ Wartość początkowa wynosiła 47 tys. zł

⁶⁹ Wartość początkowa wynosiła 93 tys. zł

- Spektrometr ICP-MS z 2017 r.⁷⁰ był używany w Laboratorium Badania Wody i Gleby - do badania wody pod kątem oznaczania metali (metodą akredytowaną – spektrometria mas) - w kolejnych latach wykonano odpowiednio: 15.532, 13.584 i 7.370 oznaczeń; a także do oznaczeń rtęci – których wykonano odpowiednio: 393, 747 i 175 (metoda akredytowana);
- Chromatograf jonowy z 2020 r.⁷¹ będący na stanie Laboratorium Badania Wody i Gleby był wykorzystywany do oznaczania anionów, chlorynów i chloranów w wodzie tylko w I półroczu 2021 r. (metodą akredytowaną). Wykonano wówczas 718 oznaczeń;
- Spektrofotometr UV/VIS z 2006 r.⁷² wykorzystywany w Laboratorium Badania Żywności do oznaczania zawartości azotanów w produktach mlecznych i ekstrahowalnego formaldehydu w tworzywach sztucznych (metody akredytowane). Wykonano łącznie odpowiednio: 38, 18 i 0 oznaczeń. W I półroczu 2021 r. do laboratorium nie dostarczono próbek do badania oznaczeń. W tym czasie analizowane były próbki związane z audytem dodatkowym, badaniami biegłości. Spadek efektywności wykorzystania urządzenia był efektem zmniejszenia próbek pobieranych w związku z epidemią Covid;
- Minividas analyzer z 2006 r.⁷³ wykorzystywany do badań w Laboratorium Badania Żywności do określania obecności *Campylobacter* (metoda akredytowana). Łącznie zrealizowano w kolejnych latach odpowiednio: 21, 86 i 0 oznaczeń. Planowane są do realizacji na II półroczu 2021 r. Ze względów ekonomicznych próbki kumuluje się. Przewidywana liczba próbek badanych w II półroczu 2021 r. wynosi 21.

Jedynym urządzeniem spośród próby wybranej do kontroli, które w analizowanym okresie nie było wykorzystywane, był real-time cycler 2.0⁷⁴. Aparat ten został, jak wyjaśniła Kierownik Działu, od 2016 r. wyłączony z rutynowych analiz z uwagi na zakup aparatu płytkowego Lightcycler 96 i przeniesienie wszystkich oznaczeń na nowy aparat w celu harmonizacji diagnostyki organizmów modyfikowanych genetycznie w Polsce, jak i dostosowania się do standardów obowiązujących w laboratoriach europejskich i obowiązujących norm.

(dowód: akta kontroli str. 1495-1496, 1531-1539)

Koszty wykonywania pojedynczych oznaczeń ustalano przede wszystkim na podstawie rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 5 marca 2010 r. w sprawie sposobu ustalania wysokości opłat za badania laboratoryjne oraz inne czynności wykonywane przez organy PIS⁷⁵, biorąc pod uwagę poniesione koszty rodzajowe (w tym: m.in. czas niezbędny na przygotowanie materiału, wykonanie badania, etap końcowy oznaczenia – stawka godzinowa, koszty odczynników i innych materiałów niezbędnych do wykonania oznaczenia czy wskaźnik kosztów pośrednich). Kalkulacja kosztów utrzymania poszczególnych, wybranych urządzeń laboratoryjnych była utrudniona z uwagi na ubezpieczanie aparatów i sprzętu zakwalifikowanego do danej grupy, nie ubezpieczano pojedynczych urządzeń.

(dowód: akta kontroli str. 1531-1542)

Na podstawie informacji o wykorzystaniu wybranych urządzeń laboratoryjnych pozyskanych z dwóch PSEE ustalono, że:

⁷⁰ Wartość początkowa wyniosła 639 tys. zł

⁷¹ Wartość początkowa wyniosła 609 tys. zł

⁷² Wartość początkowa wyniosła 52 tys. zł

⁷³ Wartość początkowa wyniosła 97 tys. zł

⁷⁴ Z 2006 r., wartość początkowa urządzenia wyniosła 190 tys. zł

⁷⁵ Dz.U. z 2010 r. nr 36, poz. 203

- W PSSE w Pile jedno z pięciu objętych kontrolą urządzeń (do kontroli wybrano: chromatograf cieczowy, spektrometr absorpcji atomowej, chromatograf cieczowy i detektor fluorescencyjny do chromatografu cieczowego, spektrofotometr, chromatograf jonowy) – chromatograf cieczowy z detektorem fluorescencyjnym nie był wykorzystywany do prowadzenia badań, natomiast był przeznaczony na części zamienne. W przypadku pozostałych urządzeń stosowano (z jednym wyjątkiem) metody akredytowane⁷⁶, a liczba realizowanych oznaczeń w analizowanym okresie była względnie stała lub w 2020 r. odnotowano niewielkie spadki analizowanych oznaczeń;
- W PSSE w Koninie wszystkie wytypowane do kontroli urządzenia (spektrometr absorpcji atomowej, spektrofotometr, chromatograf cieczowy, izokratyczny chromatograf jonowy, chromatograf gazowy) były w analizowanym okresie wykorzystywane. W większości przypadków oznaczenia realizowano metodami akredytowanymi⁷⁷. Liczba oznaczeń wody do spożycia realizowanych z wykorzystaniem ww. urządzeń była względnie stała, natomiast w 2020 r. realizowano na ww. urządzeniach mniej oznaczeń wody z pływalni (w 2020 r. ze względu na epidemię Covid pływalnie były czasowo zamknięte).

(dowód: akta kontroli str. 1068-1080, 1085-1097)

4. Planowanie i wykonanie wydatków na działalność laboratoryjną

Planowanie wysokości środków na wydatki inspekcji na poszczególne lata 2019-2021 dokonywane było w oparciu o limity kwot wydatków otrzymane od Wojewody Wielkopolskiego oraz w oparciu o wysokość wydatków zrealizowanych w roku poprzednim. WSSE nie posiadała danych o wysokości zaplanowanych środków na poszczególne ww. lata w podziale na działalność laboratoryjną i pozostałą działalność zarówno WSSE, jak i PSSE prowadzących działalność laboratoryjną. Była to kwota łączna w paragrafach klasyfikacji budżetowej. W WSSE nie opracowywano planu rzeczowo-finansowego. Plan taki dotyczył zakupów inwestycyjnych.

Odnośnie braku możliwości podania wysokości zaplanowanych wydatków na działalność laboratoryjną, Dyrektor WSSE podała, że jednostka budżetowa zgodnie z ustawą o finansach publicznych otrzymuje limity budżetowe od dysponenta wyższego stopnia i na tej podstawie ustalany jest plan w poszczególnych paragrafach klasyfikacji budżetowej. Plan rzeczowo-finansowy dotyczył jedynie planu zakupów inwestycyjnych.

Na etapie prac nad projektem ustawy budżetowej na poszczególne lata 2019-2021, WSSE przekazała Wojewodzie Wielkopolskiemu plany rzeczowe zadań inwestycyjnych realizowanych ze środków budżetowych.

W formularzach planistycznych RZ-2 na poszczególne lata zaplanowano w odniesieniu do działalności laboratoryjnej:

- na 2019 r. kwota 19,3 mln zł – zadania inwestycyjne: rozbudowa i modernizacja budynku WSSE, w tym m.in. Laboratorium Mikrobiologii, Wirusologii i Bakteriologii; zakup chromatografów (dla WSSE, ale także PSSE w Koninie i PSSE w Pile); zakup innego sprzętu laboratoryjnego dla inspekcji w województwie oraz szaf chłodniczych do przechowywania szczepionek; zakup samochodów do przewozu prób;

⁷⁶ Z wyjątkiem badania wody do spożycia pod kątem cyjanków

⁷⁷ Metodami nieakredytowanymi badano wodę do spożycia pod kątem występowania Ag - realizowane z użyciem spektrofotometru absorpcji atomowej, cyjanków – realizowanych spektrofotometrem UV-VIS, oznaczenia: 1,2 – Dichloroetan, Trichloroeten, Tetrachloroeten, Tetrachlorometan realizowane z wykorzystaniem chromatografu gazowego Agilent 8890.

- na 2020 r. kwota 16 mln zł – zadania inwestycyjne - rozbudowa i modernizacja budynku WSSE, w tym m.in. Laboratorium Mikrobiologii, Wirusologii i Bakteriologii; chromatograf jonowy, autoklaw, system oczyszczania wody, zakup pozostałego sprzętu i szaf chłodniczych, zakup samochodów do przewozu prób;
- na 2021 r. kwota 58,4 mln zł - zadania inwestycyjne: rozbudowa i modernizacja budynku WSSE, w tym m.in. Laboratorium Mikrobiologii, Wirusologii i Bakteriologii; chromatograf jonowy, analizator rtęci (897 tys. zł), zakup samochodów do przewozu prób (600 tys. zł); zakup pozostałego sprzętu i szaf chłodniczych (70 tys. zł).

(dowód: akta kontroli str. 1684-1685, 1750-1776)

Na początku każdego roku, po uzyskaniu z WUW informacji o przyznanych kwotach na dany rok, w WSSE sporządzano plan finansowy dochodów i wydatków, wskazując w nim w kolejnych latach kwoty przewidziane na zakupy inwestycyjne, w tym m.in.:

- w 2019 r. – 198 tys. zł z przeznaczeniem na zakup wysokosprawnego chromatografu;
- w 2020 r. – 391 tys. zł, w tym 271 tys. zł na zadanie inwestycyjne Termomodernizacja budynku PSSE w Chodzieży i 120 tys. zł na zakup samochodu dla WSSE;
- w 2021 r. – 890 tys. zł bez szczegółowego wskazania przeznaczenia.

Powyższe kwoty wydatków i ich przeznaczenie były zgodne ze wskazanymi przez Wojewodę kwotami wydatków ustalonymi w toku prac nad projektem budżetu na dany rok. Niemniej jednak znacząco odbiegały od ustalonych przez WSSE i zgłoszonych w toku prac nad projektem budżetu, potrzeb Stacji. W roku 2019 i 2020 zrealizowano ww. zakupy inwestycyjne oraz dodatkowo zrealizowane zostały zgłaszane potrzeby związane m.in. z zakupem wyposażenia niezbędnego do realizacji badań w kierunku Covid-19, a także związane z awarią urządzeń w 2020 r. zagrażającą realizacji ustawowych badań (w tym m.in.: awaria chromatografu z 2005 r. i analizatora rtęci – urządzeń wykorzystywanych do badań wody).

(dowód: akta kontroli str. 1477-1488)

W odniesieniu do PSSE, w WSSE nie dokonywano całościowej analizy planowanych wydatków dotyczących działalności laboratoryjnej pod kątem ich adekwatności do zdiagnozowanych, rzeczywistych potrzeb. Potrzeby inwestycyjne przede wszystkim związane z zakupem niezbędnego sprzętu i urządzeń laboratoryjnych wynikały z analizowanych kosztów napraw urządzeń, a także problemów z konserwacją i wymianą części w starych urządzeniach. Ponadto brano pod uwagę (co wskazano każdorazowo w dokumentacji planistycznej RZ) potrzebę unowocześniania i rozszerzania prowadzonych badań. Jak wyjaśniła Zastępca Wojewódzkiego Inspektora limity dotyczące planowania budżetowego przekazywane do PSSE są pochodnymi otrzymanych limitów z jednostki nadrzędnej. Planowania wydatków w paragrafach rzeczowych dokonuje Kierownik jednostki. Dodała, że corocznie, przy planowaniu budżetowym, uwzględniane są zakupy sprzętu laboratoryjnego w paragrafie 6060 dla PSSE, jednak WSSE nie ma wpływu na poziom ich uwzględnienia w budżecie. Limity w paragrafach majątkowych zależne są od dysponentów nadrzędnych.

(dowód: akta kontroli str. 1477-1488)

Do zadań Sekcji Planowania, Analiz i Sprawozdawczości WSSE należała m.in. analiza wykonania wydatków PSSE. Zastępca Dyrektora wyjaśniła, że analiza ta sporządzana była comiesięcznie, w tym m.in. z wydatków bieżących w celu niedopuszczenia do ich przekroczenia. w tym wydatków rzeczowych. W zakresie

laboratoriów badany był poziom wydatków w stosunku do planu w paragrafach 4210 – Zakup materiałów i wyposażenia, 4230 – Zakup leków, wyrobów medycznych i produktów biobójczych oraz 6060 – wydatki na zakupy inwestycyjne. Efektem tych analiz było, jak wyjaśniono, przede wszystkim niedopuszczenie do powstania wydatków bez pokrycia w planie finansowym oraz zobowiązań wymagalnych. W okresach półrocznych analizowane są też koszty eksploatacyjne podległych jednostek, których poziom jest również efektem działających w nich laboratoriów.

(dowód: akta kontroli str. 1501-1505)

Zasadniczym źródłem finansowania działalności laboratoryjnej były środki budżetowe⁷⁸. Występowano także do WFOŚiGW z wnioskami o dofinansowanie inwestycji. W 2020 r., w ramach organizowanego przeglądu jakości rozpatrywano możliwość zakupu wyposażenia w formie leasingu, ale założenie to, nigdy nie zostało zrealizowane. Natomiast odnotowano przyjęcie elementów wyposażenia do Laboratorium Mikrobiologii i Parazytologii jako darowizny: aparat do RT-PCR/termocykler, aparaty do automatycznej izolacji kwasów nukleinowych, mini wirówka – od firmy prywatnej, a także lodówka z zamrażarką Samsung – 2 sztuki – darowizna od WUW w Poznaniu.

Łączna wysokość zaplanowanych wydatków WSSE wyniosła w poszczególnych latach odpowiednio: 2019 – 26 mln zł, 2020 – 42,5 mln zł, a w I półroczu 2021 – 49 mln zł.

(dowód: akta kontroli str. 1505)

5. Wydatki WSSE na działalność laboratoryjną

Wydatki WSSE na działalność laboratoryjną wyniosły 10,3 mln zł w 2019 r. (39% wydatków ogółem), 27,6 mln zł w 2020 r. (65% wydatków ogółem) i 6,5 mln zł w I półroczu 2021 r. (37% wydatków ogółem). Poniesione zostały w szczególności na:

- wydatki osobowe, tj. wynagrodzenia pracowników i pochodne od wynagrodzeń oraz szkolenia (2019 r. – 7,7 mln zł, 2020 – 9,7 mln zł a w I półroczu 2021 r. – 4,7 mln zł). Średnie miesięczne wynagrodzenia: laborantów i pracowników obsługi zwiększały się w kolejnych latach i wyniosły dla każdej z ww. grup zawodowych odpowiednio: dla laborantów: 4,1 tys. zł w 2019 r. do 5,1 tys. zł w 2020 r., a w I półroczu 2021 r. wyniosło 5,13 tys. zł, dla pracowników obsługi laboratoriów: w 2019 r. – 3,5 tys. zł, w 2020 r. – 4,4 tys. zł a w I półroczu 2021 r. – 4,6 tys. zł,
- zakup odczynników itp. (2019 – 1 mln zł, 2020 – 1,9 mln zł a w I półroczu 2021 r. – 303 tys. zł),
- zakup materiałów eksploatacyjnych (2019 – 414 tys. zł, 2020 – 613 tys. zł, I półrocze 2021 r. – 154 tys. zł)
- wydatki związane z poborem próbek, w tym na zakup i utrzymanie samochodów, a także paliwo, diety i inne (2019 r. – 188 tys. zł, 2020 – 142 tys. zł, I półrocze 2021 – 44 tys. zł).

Na finansowanie badań laboratoryjnych zleconych laboratoriom innych stacji sanitarno-epidemiologicznych wydatkowano odpowiednio: 2019 r. - 356 tys. zł, 2020 r. – 7,5 mln zł (łącznie z badaniami w kierunku COVID 19, poza badaniami COVID – 256 tys. zł) i w I półroczu 2021 r. – 75 tys. zł.

(dowód: akta kontroli str. 1544-1546)

W analizowanym okresie WSSE ponosiła także wydatki związane z realizacją dodatkowych zadań wynikających z epidemii COVID-19. Wydatki te były poniesione w 2020 r., w wysokości 12,8 mln zł (co stanowiło w tym roku 30% wydatków

⁷⁸ W 2020 r. dokonano zakupu dwóch samochodów wykorzystywanych przez pracowników do realizacji zadań ustawowych, w tym kontroli czy badań (dofinansowanie z WFOŚiGW w wysokości 50 tys. zł).

wykonanych ogółem). Na działalność laboratoryjną w związku z COVID (ze środków przeznaczonych na ten cel) wydatkowano w województwie odpowiednio 10,6 mln zł w 2020 r. i 108 tys. zł w I połowie 2021 r.), co stanowiło 31,5% wydatków przeznaczanych na działalność laboratoryjną w latach 2020-2021 (I półrocze). Środki na ww. cel pochodziły z rezerw celowych przekazywanych przez WUW, w szczególności z przeznaczeniem na:

- przeprowadzanie badań – ponad 7,5 mln zł,
- zakup specjalistycznego sprzętu laboratoryjnego – ponad 510 tys. zł,
- nadgodziny pracowników PSSE i WSSE – 2,8 mln zł,
- wydatki bieżące – około 2 mln zł⁷⁹.

(dowód: akta kontroli str. 648)

Szczegółowe badanie próby wydatków dotyczących działalności laboratoryjnej WSSE w łącznej wysokości 1,2 mln zł⁸⁰ wykazało, że wydatki te zostały rzetelnie skalkulowane. Były one uzasadnione profilem działalności laboratorium, zostały poniesione po przeprowadzeniu postępowań o udzielenie zamówień publicznych (przetargu nieograniczonego lub w jednym przypadku trybu podstawowego) albo - ze względu na wartość zamówienia - zwolnione ze stosowania ustawy na podstawie art. 4 ust. 8 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych⁸¹ lub ze względu na wartość poniżej wskazanej w art. 2. ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych⁸². Zakupione środki trwałe (m.in. analizator rtęci, chromatograf jonowy, chromatograf ciekowy) zostały dostarczone w terminach określonych w umowach i przekazane do użytkowania. Dostawy materiałów eksploatacyjnych i odczynników realizowane były terminowo, zgodnie ze złożonymi zamówieniami. Zakupione urządzenia zostały przekazane do użytkowania w terminie wynikającym z umowy, a płatności dokonano w terminie wskazanym w umowie i/lub na właściwej fakturze.

(dowód: akta kontroli str. 1158-1474)

Wysokość wydatków PSSE ponoszonych na prowadzoną działalność laboratoryjną wyniosła w kolejnych latach okresu 2019-2021 (I półrocze) odpowiednio: 17,5 mln zł (21% wydatków ogółem PSSE prowadzących działalność lab.), 19 mln zł (18,3% wydatków ogółem) i 10,3 mln zł⁸³ (18,7% wydatków ogółem).

Wydatki majątkowe na działalność laboratoryjną PSSE poniosły tylko w 2019 r. w łącznej wysokości 689 tys. zł

(dowód: akta kontroli str. 1749)

6. Dochody z działalności laboratoryjnej

Wysokość wykonanych dochodów WSSE w Poznaniu, w zw. z badaniami realizowanymi w latach 2019-2021 (I półrocze) na podstawie art. 36 ust. 3b ustawy o PIS⁸⁴ (§-083), wg sprawozdania RB-27 wyniosła:

- 2019 r. – 4,7 mln zł (w tym 151 tys. zł dochody dot. innych WSSE i 4,5 mln zł – dochody za usługi wykonane na rzecz innych podmiotów),

⁷⁹ Środki pochodziły z rezerwy celowej m.in. cz.83 poz. 4 (510 tys. zł – z przeznaczeniem na sprzęt laboratoryjny i 210 tys. zł z przeznaczeniem na badania), cz. 83 poz. 8 (278 tys. zł, 1.606 tys. zł i 827 tys. zł – z przeznaczeniem na badania), cz. 83 poz. 49 (4,7 mln zł z przeznaczeniem na badania).

⁸⁰ Analizą objęto wydatki poniesione na zakup i dostawę: analizatora rtęci, chromatografu jonowego, chromatografu ciekowego, kapilary Roche, Końcówki do pipet, zestawy do przygotowania próbek GMO, filtry mikrobiologiczne, licznik kolonii bakterii, odczynniki do aparatu, testy i materiały do oznaczania mykotoksyn, miernik poziomu dźwięku, szkło do chromatografii.

⁸¹ Dz.U. 2019 r., poz. 1843, ze zm.

⁸² Dz. U. 2021 poz. 1129, ze zm.

⁸³ Wykonanie szacowane (50% wydatków planowanych w dz. 20.5.4.6 w ukl. zadaniowym).

⁸⁴ Ustawa z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz. U. z 2021 r. poz. 195 ze zm.).

- 2020 – 3,1 mln zł (111 tys. zł dochody za usługi wykonane na rzecz innych WSSE i 3 mln zł dochody za usługi wykonane na rzecz innych podmiotów zewnętrznych),
- a w I półroczu 2021 r. – 1,36 mln zł (w tym na rzecz innych WSSE – 16,6 tys. zł i 1,35 mln zł dochody za usługi wykonane na rzecz innych podmiotów zewnętrznych).

Analogicznie, w związku z działalnością PSSE w województwie wielkopolskim osiągnięte zostały łączne dochody z ww. tytułu w wysokości: w 2019 r. – 5,5 mln zł, w 2020 r. – 4,05 mln zł i w I półroczu 2021 r. – 2,04 mln zł, w tym wszystkie z tytułu zadań realizowanych na rzecz innych podmiotów zewnętrznych. W analizowanym okresie PSSE nie osiągały dochodów za usługi realizowane na rzecz innych WSSE.

Wysokość wykonanych dochodów z tytułu sprawowanego bieżącego nadzoru sanitarnego w latach 2019-2021 (I półrocze) realizowanych na podstawie art. 36 ust. 1-3a ustawy o PIS (ujmowane w paragrafie 069) *Wpływy z różnych opłat* wyniosła (wg RB 27) odpowiednio: dla WSSE – w 2019 r. – 129 tys. zł, w 2020 r. – 98 tys. zł i w I półroczu 2021 r. – 31,5 tys. zł. Natomiast analogicznie PSSE osiągnęły z ww. tytułu: w 2019 r. – 1,44 mln zł, w 2020 – 975 tys. zł i w I półroczu 2021 r. – 394 tys. zł.

Zakup sprzętu laboratoryjnego w latach 2019-2021 (I półrocze) nie był współfinansowany z budżetu środków UE. Zakupy urządzeń, na których w ww. okresie wykonywano badania, również nie były dofinansowane z budżetu UE.
(dowód: akta kontroli str. 1558-1559)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

IV. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

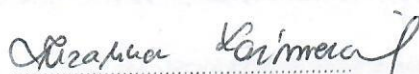
Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Poznaniu. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Poznań, 28 września 2021 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Poznaniu

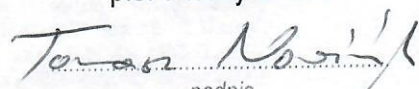
Kontroler

Zuzanna Kaźmierczak
specjalista kontroli państwowej

podpis

Dyrektor

z up. Tomasz Nowiński
p.o. Wicedyrektora

podpis